

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Právnická fakulta

Kamila Herinková

**Úkoly Probační a mediační služby při výkonu
alternativních trestů**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Marie Vanduchová, CSc.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce: 6. listopadu 2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně a že jsem v ní vyznačila všechny prameny, z nichž jsem čerpala, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Praze 6.11.2009

.....
Kamila Herinková

Poděkování

Děkuji paní JUDr. Marii Vanduchové, CSc., vedoucí mé diplomové práce, za cenné připomínky a účinnou pomoc při zpracování diplomové práce.

V Praze 6.11.2009

.....
Kamila Herinková

Obsah

1 Úvod.....	1
2 Restorativní a retributivní justice.....	3
2.1 Retributivní justice.....	3
2.1.1 Základní znaky retributivní justice.....	4
2.2 Restorativní justice a její vývoj.....	5
2.2.1 Základní principy restorativní justice.....	6
2.2.2 Základní rozdíly mezi restorativní a retributivní justicí.....	7
2.2.3 Modely restorativní justice.....	8
2.2.4 Případy vhodné pro uplatnění restorativní justice.....	9
3 Probace.....	11
3.1 Pojem a význam probace.....	11
3.1.1 Parole.....	13
3.2 Zásady a etika probační práce.....	14
3.3 Vývoj probace.....	15
3.4 Vývoj probace v České Republice.....	16
3.5 Probace v českém právním řádu.....	17
4 Probační a mediační služba ČR (PMS), struktura a činnost.....	19
4.1 Právní východiska PMS.....	20
4.2 Poslání a cíle PMS.....	20
4.3 Organizace PMS.....	21
4.4 Úředníci a asistenti.....	22
4.4.1 Práva a povinnosti probačních úředníků a probačních asistentů.....	23
4.5 Oblast činnosti PMS.....	25
4.6 Součinnost s jinými orgány.....	26
5 Vymezení jednotlivých úkolů PMS.....	28
6 Výkon alternativních trestů.....	32
6.1 Důvody zavádění alternativních trestů.....	33
6.2 Vývoj alternativních trestů v ČR.....	34
6.3 Výkon alternativních trestů, na jejichž realizaci se podílí PMS.....	36
6.3.1 Podmíněné odsouzení.....	37
6.3.2 Podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem.....	39
6.3.2.1 Dohled.....	40
6.3.3 Trest obecně prospěšných prací (OPP).....	44
6.3.3.1 Úloha PMS v rámci zajištění možnosti ukládání a výkonu trestu OPP.....	46
6.3.3.2 Úprava trestu OPP v novém trestním zákoníku.....	50

6.4 Trest domácího vězení	55
6.5 Trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce	58
7 Exkurz do systému probačních služeb ve Francii	61
7.1 Vývoj probační služby ve Francii	61
7.2 Organizace probační služby	63
8 PMS a její činnost v roce 2008 dle statistik.....	67
9 Závěr.....	74
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	78
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	81
SUMMARY.....	82
PŘÍLOHY	84

1 Úvod

Jako téma své diplomové práce jsem si zvolila “Úkoly Probační a mediační služby při výkonu alternativních trestů”. Důvodem této volby bylo představení a vysvětlení činnosti Probační a mediační služby ČR (PMS) jako nástroje k novému způsobu řešení trestních věcí, novému zacházení s pachateli trestných činů a v neposlední řadě zaměření se i na oběti trestných činů, jejich potřeby a zájmy.

Zavedení Probační a mediační služby v České Republice je významným mezníkem ve vývoji českého trestního práva. Koncepce retributivní justice již nedokáže uspokojivě reagovat na vzrůstající problémy související s přeplněností věznic, nízkou účinností nápravy u osob odsouzených k trestu odnětí svobody, atd. PMS je hlavním prostředkem k efektivnímu institucionalizovanému uplatňování alternativ k standardnímu trestnímu řízení a k ukládání alternativních trestů. Tento způsob řešení trestních věcí vychází z koncepce restorativní justice. Je přínosný jak pro samotné účastníky trestního řízení, ke kterým je přistupováno individuálně a kteří mají větší možnost zapojit se do řešení dané věci, ale také pro stát, který je ušetřen nákladů spojených s umístěním odsouzených do věznic v případě uložení alternativních trestů, a času a práce justičních pracovníků např. při uplatnění odklonů v trestním řízení.

Jako specializovaná samostatná státní instituce s odborně vzdělanými pracovníky se může PMS lépe a kvalitněji zaměřit na práci s pachateli trestných činů, na oběti trestných činů, i na jejich sociální okolí. Zvláštní pozornost věnuje mladistvým delikventům a osobám závislým na psychotropních a omamných látkách.

Záměrem této práce je popsání instituce Probační a mediační služby ČR, její struktury a organizace, činnosti se zaměřením na výkon alternativních trestů jak z hlediska platné právní úpravy, tak také s přihlédnutím k jejím společenským a historickým podmínkám. Upozorňuji také na konkrétní nedostatky stávající právní úpravy a její možná řešení. Zároveň v této práci také nastíním právní úpravu probačních a mediačních služeb ve Francii a na základě statistických údajů rozeberu a zhodnotím činnost PMS v období let 2004-2008 a ukládání alternativních trestů, na jejichž realizaci

se PMS podílí, v letech 2005-2007.

Tato diplomová práce je rozdělena do sedmi kapitol.

V první kapitole se věnuji koncepci restorativní justice, jejíž principy jsou právně-filozofickým východiskem alternativního řešení trestních věcí, a tedy i činnosti PMS. Pokouším se nastínit její vývoj, popsat její základní principy a porovnat je s principy retributivní justice.

Druhá kapitola je zaměřena na bližší vymezení pojmu probace, která tvoří hlavní náplň činnosti PMS při výkonu alternativních trestů. Popisují vývoj tohoto institutu a jeho uplatňování v českém právním řádu.

Ve třetí a čtvrté kapitole rozebírám organizační strukturu PMS, její poslání a cíle, součinnost s jinými orgány a její úkoly a činnosti uplatňované v jednotlivých fázích trestního řízení.

Pátá kapitola pojednává o celosvětovém trendu zavádění alternativních trestů a jeho důvodech. V této části se specializuji na alternativní tresty, na jejichž zajištění a výkonu se podílí PMS. Těmito tresty jsou převážně trest obecně prospěšných prací a podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem. Popisují zde i nové tresty domácího vězení a zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, které bude možné ukládat od 1.1.2010.

Šestá kapitola je exkurzem do právní úpravy probačních a mediačních služeb ve Francii pro vytvoření základní představy o jejich fungování ve státě s bohatší historií a tradicí těchto institutů.

V sedmé kapitole se zabývám rozbořem statistických údajů o činnosti PMS v posledních letech, celkově i se zaměřením na jednotlivé soudní kraje. Shrnuji a hodnotím práci PMS jak v přípravném řízení, tak v řízení před soudem a ve vykonávacím stádiu. Uvádím zde i statistiku ukládání alternativních trestů z let 2005-2007, na jejichž realizaci se PMS podílí. V závěru pak hodnotím současnou právní úpravu činnosti PMS a zaměřuji se na její nedostatky.

2 Restorativní a retributivní justice

Činnost Probační a mediační služby ČR (dále také “PMS”) se uplatňuje především při alternativním řešení trestních věcí, tedy při alternativních způsobech řízení před soudem, při využívání alternativ k potrestání v trestních věcech a ukládání alternativních trestů. Toto pojetí řešení trestních věcí vychází z principu tzv. restorativní justice, tedy obnovující trestní spravedlnosti.

Princip restorativní justice se začíná nově objevovat po boku klasické trestní justice, která vychází z koncepce tzv. retributivní justice neboli odplatné trestní spravedlnosti. Tato koncepce začala být postupně kritizována zejména kvůli rostoucím problémům, jako např. vysokému růstu kriminality, nízké účinnosti trestu odnětí svobody, přeplněnosti věznic a nákladům s ní spojenými, vysokému zatížení soudů. Zmiňován je i negativní dopad výkonu trestu odnětí svobody na odsouzeného, zejména přerušení jeho pozitivních sociálních vazeb s původním prostředím, přerušení pracovních aktivit, ztížené uplatnění v životě po propuštění, atd.¹ Do popředí se dostává také otázka, zda dosavadní systém reflektuje dostatečně potřeby obětí trestných činů a zda zajišťuje ochranu jejich práv. Restorativní justice hledá jiná řešení těchto problémů a této situace než nabízí klasický model.

2.1 Retributivní justice

V popředí principu retributivní justice nalezneme stát, který je považován za primární oběť trestného činu. Na jeho ochranu jsou soustředěny všechny prostředky a síly.² Průběh celého řízení je značně formalizován, zaměřuje se na zjištění, zda jednání naplňuje všechny znaky skutkové podstaty, zhodnocení trestní odpovědnosti pachatele a uložení trestu. Není kladen takový důraz na konkrétní příčiny trestné činnosti, ani na postoj poškozeného k ní.

Tento model se soustřeďuje převážně na vztah státu a pachatele trestného činu,

---

1 Karabec Z. RESTORATIVNÍ JUSTICE: Sborník příspěvků a dokumentů. Praha: IKSP, 2004, s. 8 a násled.

2 Fenyk J. a kol. Mediace jako alternativní podoba naplnění trestní spravedlnosti. Trestní právo, 1998, č. 2, s. 5

oběť trestného činu zůstává v pozadí, je spíše pasivním účastníkem řízení s nevelkými právy. Oběti mají omezený přístup k informacím, nemohou zasahovat do rozhodnutí soudu. Řízení ve vztahu k nim je totiž omezeno pouze na zjištění důkazních skutečností a na případnou možnost náhrady škody. Obvinění nemají možnost vidět přes osobní kontakt s obětí všechny konkrétní následky svého chování, nejsou tedy většinou ani více motivováni ke změně svého přístupu a k uvědomění si morální dimenze svého činu. Naopak oběť se může cítit průběhem vyšetřování zneužita, frustrována. Nemůže náležitě vyjádřit svůj názor k projednávaným skutečnostem, ani k rozhodnutí soudu.³

Toto tradiční pojetí trestní spravedlnosti je založeno na myšlence, že náprava činu spočívá v omezení a újmě pachatele a je spjata s trestem odnětí svobody. V praxi se však ukazuje, že tento přístup má mnohdy u pachatele opačný účinek a nedochází ani k odškodnění poškozeného.

2.1.1 Základní znaky retributivní justice

Základními znaky retributivní justice jsou:⁴

- *“zločin je definován jako újma, resp. násilí způsobené státu*
- *pozornost je soustředěna na zavržení a odsudek vycházející z viny v minulosti*
- *pravidlem je adversární nebo inkviziční proces*
- *způsobení újmy jako prostředek potrestání a prevence recidivy*
- *spravedlnost garantovaná právem na spravedlivý proces*
- *potlačení přirozené podstaty zločinu, delikt je chápán jako konflikt mezi jednotlivcem a státem*
- *jedna sociální nespravedlnost je nahrazena jinou*
- *dotčené sociální společenství je odsunuto stranou a je abstraktně – formálně reprezentováno státem*
- *stimulace kompetitivních individualistických hodnot*
- *stát vystupuje proti pachateli, přičemž opomíjí či nezdůrazňuje práva oběti*
- *pachatel zůstává pasivním objektem procesu*
- *odpovědnost pachatele za delikt vede k jeho potrestání*

---

3 Sotolář A., Půry F., Šámal P. Alternativní řešení trestních věcí v praxi. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 8

4 Větrovec V. a spol. Zákon o mediaci a probaci: komentář. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, s. 14

- *zločin je definován formálně-právními termíny bez zohlednění morálních, sociálních a ekonomických aspektů*
- *trvalá či dlouhodobá stigmatizace pachatele*
- *žádný nebo jen minimální důraz na projev lítosti a pokání*
- *závislost výsledku trestní věci na aktivitě profesionálů (policistů, soudců, obhájců)”*

2.2 Restorativní justice a její vývoj

Princip restorativní justice se začal rozvíjet v polovině 80. let 20. století, a to nejprve v Kanadě a USA, poté začal postupně pronikat do západní Evropy. Výraz “restore” pochází z angličtiny a znamená obnovit, navrátit do původního stavu. Znaky restorativní justice můžeme však nalézt již v tradicích původních obyvatel Nového Zélandu, u Maorů, v severní Kanadě či se uplatňovaly v africkém zvykovém právu.

Restorativní justici lze vyložit jako určitý koncept zacházení s pachatelem, odlišný od klasické retributivní, neboli trestající justice. Vychází z názoru, že současná trestní spravedlnost není adekvátní reakcí společnosti na růst kriminality, nevede k ochraně jednotlivce ani společnosti.

“Restorativní justici lze chápat jako soubor postulátů, cílů a metod, které charakterizují určitý přístup k řešení problematiky zločinnosti. Jde o takové pojetí trestní justice, ve kterém jsou hojně zastoupeny prvky zdůrazňující práva oběti a jejich ochranu, mimosoudní projednávání trestních věcí, aj. Restorativní justici nelze pojímat jako nějaký ucelený systém reakce společnosti na trestnou činnost.”⁵

Princip restorativní justice je založen na odlišném pojetí trestného činu. Soustředí se na konflikt mezi obviněným a obětí trestného činu, který vzniká jako následek trestného činu, který je potřeba napravit. Vidí v trestném činu především poškození jedné osoby druhou, nikoliv útok na stát, porušení trestních norem, ohrožení nebo porušení veřejného zájmu. Důraz je kladen na obnovení ohrožených nebo narušených vztahů a systému chráněných hodnot.⁶

Postavení oběti se dostává do popředí, v trestním procesu má aktivní roli, jsou

⁵ Karabec Z. RESTORATIVNÍ JUSTICE: Sborník příspěvků a dokumentů. Praha: IKSP, 2004, s. 8

⁶ Sotolář A., Púry F., Šámal P. Alternativní řešení trestních věcí v praxi. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 9 a násl.

zohledňovány její zájmy a potřeby, stejně tak jako dalších dotčených subjektů, např. rodiny oběti. Následky trestného činu, který pachatel způsobil, jsou pojímány široce, nejsou omezeny pouze na přímou materiální škodu, ale také na emocionální újmu, kterou oběť utrpěla a kterou je nutno kompenzovat.

Restorativní justice se od formalizovaného postupu při standardním trestním řízení posouvá k subjektivnějšímu vnímání trestného činu dotčenými subjekty a jejich přístupu k řešení dané věci. Vychází totiž z toho, že mezi dvěma či více subjekty došlo k určitému sociálnímu konfliktu. Smysl spatřuje v obnovení vztahu těchto subjektů, který byl narušen tímto konfliktem. Snaha je tedy směřována k zapojení těchto subjektů do řešení konfliktu a nejen jich, ale i těch, kteří byli konfliktem zasaženi i nepřímo, tedy sociálním společenstvím, rodinou, obyvateli obce, ve které žije oběť a obviněný, atd.

Proces je subjektivizován, není kladen takový důraz na důsledné formální zajišťování důkazů, ale na postoj účastníků k projednávané skutečnosti, k jejich dohodě na návrhu řešení věci a na jejich pocit spravedlivého vyřešení.

I když je princip restorativní justice určitým opakem retributivní justice, v mnohém stojí na stejných nebo podobných základech a východiscích. V žádném státě nenalezneme tento princip uplatňován samostatně, stojí vedle principu retributivního a doplňuje ho. V různých státech pak převažuje uplatňování toho či onoho principu.

2.2.1 Základní principy restorativní justice

Můžeme uvést následující principy, na kterých je založena restorativní justice:⁷

- *“zločin nemá být považován za porušení společenského pořádku ani za porušení abstraktních právních a morálních pravidel, ale především jako škoda (újma), která byla způsobena oběti a jako hrozba pro bezpečnost společnosti.*
- *škodu způsobenou oběti je třeba chápat široce, jde o újmu materiální, fyzickou, psychickou, o ztrátu společenského postavení, narušení sociálních vazeb, osobního a rodinného života*
- *reakce na zločin má přispět k snížení (odstranění) této hrozby a škody*
- *hlavním účelem není potrestání pachatele, ani jeho převýchova nebo odstrašení,*

---

7 Karabec Z. RESTORATIVNÍ JUSTICE: Sborník příspěvků a dokumentů. Praha:IKSP, 2004, s. 9

ale vytvoření takových podmínek, které by pomohly odstranit následky trestné činnosti

- *tendence k zprísňování trestní represe jsou kontraproduktivní, zejména u mladistvých pachatelů*
- *pachatel se má aktivně podílet na náhradě způsobené škody (na odstranění škodlivých následků trestného činu), mají mu být při tom zachována veškerá práva jako ostatním*
- *jestliže pachatel nehodlá participovat, je k tomu donucen soudem*
- *státní orgány (orgány činné v trestním řízení) by se měly angažovat až v případě, jestliže čistě vyjednávací postup mezi pachatelem a obětí nevede k cíli nebo jestliže spáchaný trestný čin je takového druhu (závažnosti), že je klasický trestní proces nezbytný*
- *oběť trestného činu nemůže být nucena k vyjednávání s pachatelem o způsobu a rozsahu kompenzace za způsobenou škodu”*

Z těchto nastíněných principů lze vyvodit mimo jiné, že východiska restorativní justice jsou založena na přesvědčení, že pokud má pachatel převzít skutečnou osobní, nikoli pouze formálně trestněprávní odpovědnost za to, co svým činem způsobil, musí si nejprve plně uvědomit a přiznat svou vinu a porozumět svému jednání v jeho sociálních i individuálních důsledcích. Měl by podle svých možností nahradit, příp. snížit způsobenou škodu a oběť trestného činu by se měla pokusit o odpuštění pachateli trestného činu.

2.2.2 Základní rozdíly mezi restorativní a retributivní justicí

Howard Zehr, který je považován za duchovního otce restorativní justice, ve své knize *Úvod do restorativní justice*⁸ uvedl tyto základní rozdíly mezi restorativní a retributivní justicí: *Trestající, neboli retributivní justice vnímá trestný čin jako “porušení práva a prohřešek proti státu. Porušením zákona vzniká vina. Spravedlnost je naplněna prostřednictvím uznání viny pachatele a jemu uložené újmy (trestu). Hlavní*

---

8 Zehr H. *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003, s. 15

zřetel je kladen na to, aby byli pachatelé podle zásluhy potrestáni.” Naproti tomu obnovující neboli restorativní justice vnímá trestný čin jako “prohřešek proti osobě a narušení vzájemných osobních vztahů. Porušení normy vytváří závazky a povinnosti. K naplnění spravedlnosti dochází za účasti poškozeného, pachatele a členů komunity, kteří usilují o obnovu narušeného stavu a vztahů. Hlavní zřetel je kladen na potřeby poškozeného a odpovědnost pachatele v procesu nápravy.” Howard Zehr definuje restorativní justici jako “proces, jenž v maximální možné míře zapojuje všechny, kterých se daná trestná činnost dotkla. Restorativní justice usiluje o maximální možnou danou míru uzdravení a obnovu trestným činem narušených vztahů a za tímto účelem účastníkům umožňuje společně identifikovat způsobené újmy a vzniklé potřeby a od nich se odvíjející povinnosti a závazky.”

V současnosti fungují oba tyto principy trestní spravedlnosti současně. Snaha o prosazování restorativnímu systému je velmi přínosná jak pro účastníky trestního procesu, tak pro stát. Nesmíme však dopustit, aby se s rozšiřující restorativní praxí ztratily principy, které reprezentuje tradiční právní systém, jako např. zákonost soudního procesu, právo na řádný proces a ochrana základních lidských práv a svobod.

2.2.3 Modely restorativní justice

V současné právní úpravě nacházíme uplatnění principů restorativní justice při ukládání alternativních trestů především v rámci odškodňování obětí trestných činů a přístupu k odsouzeným během výkonu trestu. Dalším institutem, který vychází z principů restorativní justice, je trest veřejných prací, kterým v rámci práce odsouzeného ve prospěch státu či obecně prospěšných institucí, dochází k vyrovnávání se státu s pachatelem trestného činu. Tato činnost by měla mít na odsouzeného také výchovný vliv.

Mezi základní tři modely restorativní justice, se kterými se také můžeme setkat v praxi, patří konference mezi obětí a pachatelem, tzv. mediace nebo victim offender conferences, dále tzv. family group conferencing neboli rodinné skupinové konference a tzv. circle sentencing, kruhy neboli společné rozhodování.

Mediací se rozumí neformální způsob urovnání konfliktu mezi obviněným a poškozeným za účasti nestranné osoby, mediátora, který tento proces řídí a usměrňuje. Jedná se o mimoprocesní metodu řešení trestních věcí, která nabízí stranám větší prostor při jejím projednávání. Konečné řešení však ponechává soudu, případně v přípravném řízení státnímu zástupci.⁹ Začíná se vyvíjet od poloviny 20. století, a to zprvu v oblasti pracovních konfliktů a podnikové politiky, později také v oblasti občanskoprávních a rodinných sporů. Do trestního práva se dostává mediace v průběhu 60. let v USA a Kanadě a od 70. let se začíná objevovat jako samostatná profese.

Rodinné skupinové konference jsou určitým druhem mediace, při které se mimosoudně projednává trestní jednání, kterého se pachatel dopustil, za účasti rodiny pachatele a rodiny oběti. Tento postup je považován za vhodný zejména u mladistvých delikventů. Tento způsob projednávání vychází z tradic původního obyvatelstva na Novém Zélandu. Je oceňován zejména proto, že by projednávání trestného činu v širším okruhu lidí, kteří byli trestným činem dotčeni, mohlo vést k tomu, že by si pachatel lépe uvědomil dosah svého jednání a širší okruh účastníků by mohl pozitivně působit na pachatele. Účast rodin také přispívá k tomu, že oběť má větší pocit satisfakce a cítí se bezpečněji.

K tzv. kruhům, které se prvotně objevují u původního obyvatelstva Kanady, jsou přizváni nejen rodinní příslušníci, ale také účastníci z komunity. Navazují na tradiční rituály a zvyklosti při projednávání deliktů v některých etnických komunitách. Tato metoda užívaná v restorativní justici není příliš rozšířena.¹⁰

Základními rysy jsou u těchto modelů jejich dobrovolnost, kontakt mezi účastníky, seznámení se se všemi fakty týkající se daného případu, možnost vyjádřit se, možnost řešení otázek do budoucna, příp. náhrady škod, uvědomění si odpovědnosti za spáchaný trestný čin. Setkání vede tzv. felicitátor, vyjednávач.¹¹

2.2.4 Případy vhodné pro uplatnění restorativní justice

Koncept restorativní justice je v současné době aplikován pouze v určitých případech, které jsou vhodné zejména vzhledem k osobě pachatele, závažnosti trestného

9 Sotolář A., Púry F., Šámal P. Alternativní řešení trestních věcí v praxi. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 21

10 Karabec Z. RESTORATIVNÍ JUSTICE: Sborník příspěvků a dokumentů. Praha: IKSP, 2004, s. 13-14

11 Žatecká E. Postavení a úkoly probační a mediační služby. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2007, s. 19

činu nebo situaci oběti. Proto se objevuje jako určitá alternativa vedle klasického trestního řízení, ve kterém se projednávají trestné činy, které nevyhovují stanoveným kritériím pro tyto odklony.¹² Zastánci tohoto konceptu uvádějí, že restorativní justice je schopna individualizovat a diferencovat jednotlivé případy, které může řešit, nacházet k nim vhodná řešení, případně trestní sankce, které reagují na specifika daného případu, situaci pachatele i oběti. Může se uplatňovat jak v přípravném řízení, v řízení před soudem či místo něj, tak v průběhu vykonávacího stádia, případně po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.

---

12 Neměli bychom však nabýt dojmu, že je vhodná pouze pro méně závažné trestné činnosti nebo prvopachatele, viz Zehr H. Úvod do restorativní justice. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003, s. 9

3 Probace

“Skutečné naplnění smyslu alternativních sankcí není myslitelné bez kvalifikovaného uplatnění probační práce cíleně zaměřené na resocializaci obviněných, resp. odsouzených osob.”¹³

3.1 Pojem a význam probace

Slovo “probace” pochází z latinského slova probare, jehož význam je zkoušeti, ověřovati. Její podstata spočívá v pozitivním působení na pachatele trestného činu. Tato činnost se skládá ze tří prvků, z kontroly, pomoci a poradenství. Její význam se tedy posouvá od pouhého zjištění viny obviněného, vyslovení trestu a zajištění výkonu, k diferencovanému a individualizovanému přístupu k pachateli, použití účinnějších prostředků k reakci na méně závažnou trestnou činnost. Tím také vytváří příznivější podmínky a možnosti k postihu závažnější trestné činnosti. Dochází k uvolňování míst ve věznicích a možnosti kvalitnějšího přístupu k vězňům.¹⁴

Rozlišujeme význam probace ve dvou směrech, probaci v užším slova smyslu a probaci v širším slova smyslu.

Probaci v užším slova smyslu můžeme chápat především jako určitý typ opatření, které spočívá v podmíněném odložení trestu, dále v osobní péči a dohledu, který je ukládán soudem tomu, kdo je uznán vinným za spáchání trestného činu. Tento dohled může být spojen s uložením podmínek obžalovanému soudem, které musí být dodržovány.

Probaci v širším slova smyslu chápeme jako celý systém služeb, který poskytuje Probační a mediační služba.

V našem právním řádu chápeme probaci i jako vykonávání dohledu při podmíněném odsouzení s dohledem, při podmíněném upuštění od potrestání s dohledem, dále při kontrole výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, včetně

---

13 Sotolář A., Pury F., Šámal P. Alternativní řešení trestních věcí v praxi. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 24

14 Sotolář A., Pury F., Šámal P. Alternativní řešení trestních věcí v praxi. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 24-25

kontroly uložených povinností a omezení, sledování chování odsouzeného během zkušební doby podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.¹⁵

Smyslem práce probačních úředníků není pouhá kontrola chování pachatele, ale také péče o něj, pomoc při různých problémech pachatele, která by měla směřovat k jeho vedení k bezkonfliktnímu způsobu života, jeho motivování při hledání práce, atd. Probační pracovník by se měl snažit pochopit sociální pozadí trestné činnosti pachatele, zjistit motivy, které ho k trestné činnosti vedly. Proto zkoumá osobnost pachatele, jeho rodinné zázemí, přátele, zároveň se ale snaží také chránit společnost i před případnou recidivou pachatele.

Při práci probačního pracovníka se uplatňuje celá řada metod a způsobů zacházení s pachatelem trestného činu. Proto by měly být kladeny určité požadavky na kvalifikaci probačního úředníka, např. v oblasti sociologicko-psychologické, speciální pedagogiky, kriminologické, atd., ať už tuto činnost vykonávají v některých zemích dobrovolníci či speciální probační úředníci jako svoji práci.

Rámec této činnosti s pachatelem tvoří soudem a zákonem stanovené povinnosti a omezení, které by měly usměrňovat chování odsouzeného. *“Cílem těchto opatření, rad a výchovného vedení je pomoc pachateli při jeho úsilí napravit se a vést řádný život.”* Pachatel by měl aktivně spolupracovat při výkonu probace.¹⁶

Provádění institutu probace v praxi se uplatňuje především při odkladu rozsudku na zkušební dobu, při které jsou pachateli uloženy určité povinnosti a omezení, v případě, že s tím souhlasí, nebo při odkladu výkonu trestu, při stanovení zkušební doby a přiměřených povinností.

Vzhledem k tomu, že při probaci se pachatel nedostává do vězení a nepůsobí tedy na něj negativní dopady vězenství, je považována probace za prostředek humanizace zacházení s odsouzenými. Probace netraumatizuje tolik odsouzeného a nenarušuje sociální vazby s jeho okolím. Díky probaci může tedy pachatel zůstat ve společnosti a žít “normální” život v okolí své rodiny a svých přátel, má možnost pracovat, živit

---

15 Větrovec V. a spol. Zákon o mediaci a probaci: komentář. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, s. 27 a násl.

16 Rozum J., Kotulan P., Vůjtěch J. Výzkum nově zavedených prvků probace do trestního práva ČR - výzkum uskutečněný v rámci programu Účinky transformace trestního zákonodárství na stav kriminality a zvyšování efektivnosti justice ve vztahu k bezpečnosti občanů v horizontu roku 2000. Praha: IKSP, 2000, s. 6

rodinu, příp. snadněji nahradit škodu, kterou způsobil.

3.1.1 Parole

Specifickou formou probace je tzv. parole, která se uplatňuje u pachatelů propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody. Tato činnost je specifická především tím, že pracovníci PMS pracují s lidmi, kteří již mají zkušenost s vězeňským prostředím.¹⁷ Někdy již převzali chování, které získali ve vězení, či začínají ztrácet přehled o tom, jaké je to žít na svobodě. Možnost uložení dohledu i u osob podmíněně propuštěných (§63 odst. 1 TZ) byl zaveden novelou trestního zákona č. 265/2001 Sb. Slovo “parole” pochází z francouzštiny a znamená slovo, výpověď. V souvislosti s propuštěním odsouzeného z věznice ji chápeme jako propuštění na čestné slovo, resp. slib odsouzeného, že se bude řádně chovat.

Tato probační činnost pomáhá překonat náročné období mezi propuštěním z výkonu trestu a návratem odsouzeného do společnosti. Tento koncept vychází z přesvědčení, že pomoc, vedení a kontrola propuštěného v této fázi pomůže k lepšímu začlenění propuštěného do společnosti. Zároveň tato činnost napomáhá k ochraně společnosti, neboť je vlastně po trestu odnětí svobody pokračující kontrolou s mírnějšími prostředky.¹⁸ Důraz je také kladen na různé resocializační prostředky, které by měly napomáhat propuštěnému k lepšímu zařazení do společnosti.¹⁹

Odsouzený má možnost ve věznici v rámci přípravy na podmíněně propuštění požádat o spolupráci probačního úředníka. Tato spolupráce probíhá prostřednictvím návštěv probačního úředníka ve věznici, kde spolu s odsouzeným a ve spolupráci s pracovníky věznice připravuje podklady pro rozhodnutí soudu o žádosti o podmíněně propuštění.²⁰ Probační úředník dále zajišťuje spolupráci s poskytovateli různých programů a služeb, kteří se zaměřují na pomoc při řešení problémů lidí, kteří opouštějí

---

17 Žatecká E. Probační a mediační služba dle platné právní úpravy. Časopis pro právní vědu a praxi, 2004, č. 2, s. 155

18 Sotolář A., Púry F., Šámal P. Alternativní řešení trestních věcí v praxi. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 25-26

19 Největší překážkou resocializace dle praxe a poznatků pracovníků PMS bývá ztráta bydliště odsouzených, ztráta rodinného a sociálního zázemí, nemožnost nalézt zaměstnání, finanční problémy, návrat do závadového prostředí, neochota změnit styl života. Blíže Hrudka J. Místo mediace a alternativního řešení trestních věcí v sociální prevenci kriminality. Bezpečnostní teorie a praxe, 2007, č. 4, s. 85

20 Ke spolupráci PMS s Vězeňskou službou ČR blíže Rozum J. a kol. Institut dohledu u podmíněně propuštěných. Praha: IKSP, 2004, s.189 a násl.

věznice. Probační úředník se snaží rozpoznat rizika a potřeby odsouzeného v souvislosti s jeho návratem na svobodu. Na základě těchto zjištění doporučí nebo nedoporučí soudu podmíněné propuštění odsouzeného, příp. uložení dohledu či dalších povinností. Tyto informace slouží jako podklad pro rozhodnutí soudu. V případě rozhodnutí o podmíněném propuštění odsouzeného s dohledem provádí probační pracovník kontrolu plnění podmínek během zkušební doby, která činí jeden až sedm let, a dále pomáhá odsouzenému při řešení problémů, které souvisí s jeho návratem na svobodu.²¹

Práce probačního úředníka spočívá tedy jak v kontrole soudem uložených přiměřených omezení a povinností a provádění dohledu, tak i ve výběru vhodných kandidátů doporučených soudu na propuštění.

3.2 Zásady a etika probační práce

S rozvojem probačních služeb dochází stále více k prosazování zásad a etiky, ze kterých by měla probační práce vycházet. Především v evropských zemích se jedná o tyto společné zásady:²²

- *“respektování klienta, jeho lidské hodnoty, integrity a soukromí;*
- *poctivost, otevřenost a zodpovědnost, respektování lidské důstojnosti a spravedlnosti;*
- *zásada minimální intervence a normalizace, tj. nepoužívat více síly či restrikcí než je nezbytně nutné a dohlížet na to, aby podmínky klientů ve vězení, během probace nebo jiného uloženého trestu odnětí svobody odpovídaly podmínkám mimo rámec systému trestního soudnictví;*
- *zásada včasné intervence, tj. k zajištění účinné reakce na spáchání trestného činu a účinné práce s případem je nutné, aby mohl probační úředník přijít do kontaktu s klientem v časných fázích trestního řízení;*
- *zásada kontinuity zásahu;*
- *ochota spolupracovat s jinými organizacemi”*

Dodržování těchto zásad a etiky přispívá k efektivnějšímu uplatňování probačních

---

21 http://www.pmscr.cz/scripts/index.php?id_nad=35, použito 15.8.2009

22 Derks J. a spol. Probace v Evropě. Praha: IKSP, 2002, s. 19

prací.

3.3 Vývoj probace

Probace jako alternativa k nepodmíněnému trestu pochází z anglosaského práva. Její kořeny se nalézají v americkém státě Massachusetts, ve kterém byla roku 1878 uzákoněna. Dodatečně byla legalizována také v Anglii. V kontinentální Evropě byl její vývoj poněkud jiný. Probace se zde vyvíjí z klasického podmíněného odsouzení, při kterém se postupně začaly uplatňovat probační prvky.

Hlavní rozdíl mezi probací v anglosaském právu a podmíněným odsouzením v Evropě spočíval v tom, že při podmíněném odsouzení chyběl ochranný dozor odsouzeného vykonávaný zvláštním orgánem. V Evropě spočívala tedy podstata podmíněného odsouzení prakticky v jakési hrozbě vykonání odloženého trestu v případě, že odsouzený spáchá v této zkušební době další trestný čin a bude za něj odsouzen. Soudem uložené příkazy a zákazy určitého chování byly spíše formální, neboť je nikdo nekontroloval. Podmíněné odsouzení bylo tedy možností k neuložení trestu odnětí svobody pachatelům méně závažných trestných činů.²³

Postupem času se k podmíněnému odsouzení připojují další probační prvky. Ať jsou to již zmiňované povinnosti a omezení uložené soudem bez dozoru nebo dozor jako fakultativní doplněk podmíněného odsouzení nebo dozor jako prvek samostatné probace.²⁴ Probace se tak stává nejen možností neuložení trestu odnětí svobody, ale také jiným přístupem k nápravě pachatele.

“V právním smyslu slova se probací rozumí alternativní trestní sankce, umožňující podmíněný odklad trestu na zkušební dobu při současném stanovení určitých povinností (příkazů a zákazů) a podrobení odsouzeného dohledu probačního pracovníka. Probace představuje systém, celý komplex výchovných opatření, pomoci a služeb, zajišťovaných a organizovaných specializovanou probační službou.

Probační služba je tu integrální součástí dohledu. Podmíněný odklad výkonu trestu

---

23 Rozum J., Kotulan P., Vůjtěch J. Výzkum nově zavedených prvků probace do trestního práva ČR - výzkum uskutečněný v rámci programu Účinky transformace trestního zákonodárství na stav kriminality a zvyšování efektivnosti justice ve vztahu k bezpečnosti občanů v horizontu roku 2000. Praha: IKSP, 2000, s. 4

24 Rozum J., Kotulan P., Vůjtěch J. Výzkum nově zavedených prvků probace do trestního práva ČR - výzkum uskutečněný v rámci programu Účinky transformace trestního zákonodárství na stav kriminality a zvyšování efektivnosti justice ve vztahu k bezpečnosti občanů v horizontu roku 2000. Praha: IKSP, 2000, s. 5

odnětí svobody je tu jen určitým pružným rámcem pro uplatnění výchovných a resocializačních opatření, integrujících prvky materiální a morální pomoci, výchovného vedení a kontroly chování odsouzeného.”²⁵

3.4 Vývoj probace v České Republice

Počátky probačních a mediačních služeb, resp. sociálních služeb, můžeme datovat v České republice již od 60. let 20. století. Nejedná se ještě o klasickou probaci a mediaci, spíše o aktivity směřující k alternativnímu řešení trestních věcí. V 60. letech to bylo především úsilí odborníků z tzv. pomáhajících profesí. Zaměřovali se na posilování sociálně-výchovných prvků při práci s pachateli trestných činů, a to především na odstranění příčin porušování právních norem.²⁶

V roce 1968 vzniklo v Praze při Národním výboru hlavního města Prahy a Výzkumném ústavu kriminologickém experimentální středisko ambulanti nápravné péče. Pracovalo na projektu “Výzkum faktorů recidivy”. Díky této iniciativě došlo k vytvoření celostátního systému tzv. sociálních kurátorů působících v rámci okresních úřadů. Tito kurátoři pracovali s tzv. sociálně nepřizpůsobivými osobami, kterým poskytovali různé formy pomoci a poradenství. Dodnes působí v rámci tzv. postpenitenciární péče. Tato činnost sociálních kurátorů je dobrovolná, nikoliv tedy nařízena soudně.

V 70. letech vznikl systém kurátorů mládeže, kteří pracovali také při okresních úřadech a kteří se zaměřují na pomoc a dohled nad problémovou mládeží, jak ve věcech občanskoprávních a rodinných, tak ve věcech trestních. Kurátoři pro mládež, nyní orgány sociálně-právní ochrany dětí, dodnes úzce spolupracují s Probační a mediační službou.

Některé probační činnosti začínají vykonávat v 70. letech také sociální pracovníci Vězeňské služby ČR. Jedná se především o pomoc odsouzeným v udržování pozitivních kontaktů s jejich rodinným a sociálním zázemím po dobu výkonu trestu odnětí svobody, přípravu podmínek pro jejich podmíněné propuštění, atd.

---

25 Rozum J., Kotulan P., Vůjtěch J. Výzkum nově zavedených prvků probace do trestního práva ČR - výzkum uskutečněný v rámci programu Účinky transformace trestního zákonodárství na stav kriminality a zvyšování efektivnosti justice ve vztahu k bezpečnosti občanů v horizontu roku 2000. Praha: IKSP, 2000, s. 5

26 Doubravová D., Ouředníčková L., Štern P., Urban M. Příručka pro probaci a mediaci. Praha: SPJ – Institut pro probaci a mediaci, 2001, s. 1, A2

Další probační prvek se objevil v souvislosti se zákonem č. 44/1973 Sb., kterým byl zaveden institut tzv. ochranného dohledu. Ten měl působit jako určitá forma probačního dohledu, avšak v podmínkách totalitního režimu zůstal jeho smysl nenaplněn. Zákonem č. 175/1990 Sb. byl tento dohled zrušen.

Po roce 1989 dochází k rozvoji nových koncepcí a trendů, k rozšiřování zavádění alternativních trestů a odklonů a k posílení psychosociálního zacházení s pachateli trestných činů. Budují se základy probace a mediace v České republice.²⁷

V roce 1991 byl zahájen experiment “Mimosoudní alternativa pro delikventní mládež” ve spolupráci s Ústavem státu a práva ČSAV, prokuratury a odborníky z řad sociálních pracovníků.²⁸ Díky této aktivitě došlo k většímu zapojení pachatele v souvislosti s náhradou škody a poškozeného v rámci mediace.

Od roku 1993 dochází postupně k zavádění jednotlivých alternativních institutů.

3.5 Probace v českém právním řádu

Probace je definována zákonem o PMS velmi široce. Dle § 2 odst. 1 zákona o PMS se jí rozumí organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným, kontrola výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, včetně uložených povinností a omezení, sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, dále individuální pomoc obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život, vyhověl soudem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám, a tím došlo k obnově narušených právních i společenských vztahů.

Prvky probace byly zavedeny do českého právního řádu novelou trestního zákona č. 253/1997 Sb., která nabyla účinnosti dne 1.1.1998. Důvodová zpráva k tomuto zákonu uvádí, že se při probaci jedná o institucionalizovaný dohled nad chováním pachatele trestného činu a o takové zacházení, při němž je kombinován aspekt penologický (trest, hrozba trestem, omezení) a sociální (dohled, pomoc). Probace se v trestním zákoně objevuje ve dvou nových institutech, a to v podmíněném upuštění od

27 Novotný O., Zapletal J. a kol. Kriminologie. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2008, s. 246 a násl.

28 Doubravová D., Ouředníčková L., Štern P., Urban M. Příručka pro probaci a mediaci. Praha: SPJ – Institut pro probaci a mediaci, 2001, s. 2, A2

potrestání s dohledem (§ 26 TZ) a podmíněném odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem (§ 60a a § 60b TZ).²⁹

Podstata, účel a obsah dohledu byly v trestním zákoně vymezeny zákonem č. 265/2001 Sb., s účinností od 1.1.2002. Tato novela rozšířila využití probace ještě na další trestněprávní instituty, a to podmíněné odsouzení (§ 60 odst. 1 písm.a) TZ), podmíněné propuštění (§ 63 odst. 2 TZ) a nahrazení vazby dohledem (§ 73 odst. 1 písm. c) TŘ).³⁰

---

²⁹ Rozum J., Kotulan P. a spol. Výbrané problémy sankční politiky. Praha: IKSP, 2005 s. 79

³⁰ tamtéž

4 Probační a mediační služba ČR (PMS), struktura a činnost

Velkým mezníkem v alternativním řešení trestních věcí v ČR je zřízení Probační a mediační služby ČR. PMS je samostatnou státní institucí, jež vyvíjí v zákonem stanoveném rozsahu svou činnost, která směřuje k resocializaci a jinému pozitivnímu ovlivňování pachatele trestného činu uplatňováním prvků kontroly, pomoci a poradenství (probace) a k mimoprocením, neformálnímu způsobu urovnání konfliktu mezi pachatelem a obětí spojeného s určitým trestným činem (mediace).

Činnost PMS je v České republice zahájena ke dni 1.1.2001. PMS je zřízena zákonem č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon je úzce spjat se základními trestněprávními předpisy, s trestním zákonem, trestním řádem a také se zákonem o soudnictví ve věcech mládeže. Zatímco zákon o PMS se věnuje především organizační struktuře a působnosti PMS, postavení jejích úředníků a asistentů a obecnému vymezení pojmů probace a mediace, konkrétní úprava institutů, při jejichž realizaci PMS působí, je upravena v trestním zákoně, trestním řádu a zákonu o soudnictví ve věcech mládeže.

Počátky probace a mediace v České republice se vážou na Usnesení vlády č. 341/1994 v rámci programu Prevence kriminality, kterým vláda uložila ministru spravedlnosti, aby zřídil místa probačních úředníků v souvislosti s přijatými a připravovanými instituty alternativních opatření a trestů. Od 1.1.1996 bylo toto usnesení zrealizováno, byla zřízena místa probačních úředníků v některých krajských a většině okresních, městských a obvodních soudů. Tyto funkce zastávali většinou pracovníci odborného aparátu soudů a vyšší soudní úředníci. I přesto, že se toto řešení ukázalo jako nedostatečné, došlo díky němu k zapojení prvních sociálních pracovníků do české justice při uplatňování postupů probace a mediace v praxi.

4.1 Právní východiska PMS

Právní východiska PMS vycházejí z principů restorativní justice, která vnímá trestný čin jako konfliktní sociální situaci mezi poškozeným a obviněným. Mezi principy, ze kterých PMS čerpá především, patří:³¹

- *“motivace pachatele k odpovědnosti za spáchaný trestný čin*
- *motivace pachatele k životu bez konfliktu se zákonem*
- *poskytnutí prostoru k participaci na odstranění následků nežádoucího chování*
- *eliminace efektu labelingu*
- *efektivní řešení případu, rychlé a dostačující*
- *zplnomocnění oběti trestného činu, poskytnutí příležitosti stát se aktivním aktérem řešení případu, možnosti vyjádřit postoj ke spáchanému skutku a své představy o formě nápravy způsobené újmy*
- *respektování zájmu společnosti a budování její ochrany, působení v oblasti sekundární a zejména terciální prevence*
- *účinná kontrola pachatelů*
- *spravedlnost jako změna vztahu mezi účastníky konfliktu, jehož míra narovnání se posuzuje podle subjektivního měřítka dostatečnosti řešení”*

4.2 Poslání a cíle PMS

PMS je novou institucí, která v sobě spojuje dvě oblasti, sociální práce a trestní právo. Jejím posláním je urovnávání konfliktů mezi obviněnými a poškozenými, prevence před kriminalitou a snižování rizik opakování trestné činnosti. Snaží se také o vytvoření podmínek pro to, aby vhodné případy byly projednávány v jednom ze zvláštních druhů trestního řízení nebo aby byl uložený trest nespojený s odnětí svobody, příp. aby byla vazba nahrazena jiným opatřením.

Snaží se usilovat o dosažení těchto tří základních cílů:³²

---

31 Větrovec V. a spol. Zákon o mediaci a probaci: komentář. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, s. 9
32 www.pmscr.cz/scripts/index.php?id_nad=21, použito 22.9.2009

“1) *Integrace pachatele – Probační a mediační služba směřuje k začlenění pachatelů do života společnosti bez dalšího porušování zákonů. Integrace je proces, který usiluje o obnovení respektu pachatelů k právnímu stavu společnosti, o jejich uplatnění a seberealizaci.*

2) *Participace poškozeného – Probační a mediační služba se snaží o zapojení poškozeného do “procesu” odškodnění, řešení následků trestného činu a obnovení pocitu bezpečí a důvěry v systému trestní spravedlnosti.*

3) *Ochrana společnosti - Probační a mediační služba chce prospívat k ochraně společnosti účinným řešením konfliktních a rizikových stavů spojených s trestním řízením a efektivním zajištěním realizace uložených alternativních trestů a opatření.”*

Zaměřuje se tedy nejen na pachatele trestných činů, ale také na poškozené a na ochranu společnosti, a to vše především prostřednictvím probační a mediační činnosti.

Základní myšlenky probace a mediace vedou k přechodu od neosobního jednání při projednávání trestného činu a sankce za něj k jednání osobnímu, dále od trestu k zodpovědnosti pachatele za svůj trestný čin, od izolacionismu k sociálnímu pojetí trestu a od přijímání opatření ke spolupráci a alternativním trestům.³³

4.3 Organizace PMS

PMS je organizační složkou státu (§ 1 odst.2 zákona o PMS), která je podřízena Ministerstvu spravedlnosti. Není právnickou osobou. V jejím čele stojí ředitel PMS. Ředitel PMS má povinnost zajišťovat chod PMS po stránce personální, organizační, hospodářské, materiální a finanční (§ 3 odst. 1 zákona o PMS). Organizační struktura je dvoustupňová. Tvoří ji ředitelství PMS a střediska působící v sídlech okresních soudů nebo jim naroveň postaveným obvodním nebo městským soudům (§ 3 odst. 2 zákona o PMS). Celkový počet středisek je v současnosti 74. Zákon umožňuje zřídit v místech, která jsou sídly dvou nebo více okresních soudů, společné středisko či střediska PMS, aby byl její výkon optimálně zajištěn s ohledem na místní poměry.³⁴

V čele každého střediska PMS stojí jeho vedoucí, který řídí práci střediska. Toho z

---

33 Žatecká E. Postavení a úkoly probační a mediační služby. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2007, s. 47 a násled.

34 viz Příloha č. 1 - Schéma organizační struktury PMS

řad úředníků střediska jmenuje a odvolává ministr spravedlnosti po projednání s Radou pro probaci a mediaci, která by se měla vyjádřit především k jeho odborným znalostem a praktickým zkušenostem.

Střediska mohou být rozčleněna na jednotlivá oddělení zaměřená např. na mladistvé obviněné, uživatele omamných látek, atd. (§ 3 odst. 5 zákona o PMS) Podrobnosti jsou upraveny ve Statutu PMS, který vydalo Ministerstvo spravedlnosti (§ 3 odst. 6 zákona o PMS).³⁵

K usměrňování činnosti PMS a v zájmu koncepčního a metodického ovlivňování je zřízena Rada pro probaci a mediaci, která je poradním orgánem ministra spravedlnosti (§ 12 odst. 1 zákona o PMS). Jedním z jejích základních úkolů je projednávat koncepci činnosti PMS a metodické materiály připravené Ministerstvem spravedlnosti. Dalším oprávněním Rady je navrhování pravidel, na jejichž základě jsou vytvářeny probační programy, a tvoření pravidel a standardů probační a mediační činnosti. Ty jsou nezbytné ke sjednocování přístupů k výkonu této činnosti a sjednocování zásad, kterými se pracovníci PMS řídí při kontrole výkonu alternativních trestů.³⁶

4.4 Úředníci a asistenti

Činnost probačních a mediačních služeb vykonávají probační úředníci a probační asistenti. Probační úředníci vykonávají práci odbornější, asistenti zabezpečují méně složité úkony probační a mediační činnosti, včetně administrativně technických prací.

Pro přijetí na pozici probačního úředníka je nutné mít dokončené vysokoškolské vzdělání magisterského stupně v oblasti společenskovední a úspěšné vykonání odborné zkoušky. Pro práci probačního asistenta je třeba vystudovat střední školu v oblasti společenskovední. Úředník je asistentovi nadřazen, pověřuje jej plněním úkolů. Úředník může být jmenován do funkce vedoucího střediska.

Na průběžné odborné vzdělávání probačních pracovníků se klade veliký důraz. Probační úředníci a asistenti procházejí řadou školení a přednášek. Od kvalifikačního kurzu pro úředníky a specializačního kurzu pro asistenty, přes systém teoreticky a prakticky zaměřených seminářů ukončených odbornou zkouškou, až po další systém

---

³⁵ viz Příloha č. 2 - Statut PMS

³⁶ blíže Větrovec V. a spol. Zákon o mediaci a probaci: komentář. Praha : Eurolex Bohemia, 2002, s. 107 a násl.

přednášek, který by měl zvyšovat a prohlubovat specializaci probačních pracovníků. Předpokladem úspěšného výkonu práce probačního úředníka a asistenta jsou také jejich dobré komunikační schopnosti a dovednosti, jejich umění předcházet konfliktům a řešit konfliktní situace.³⁷

4.4.1 Práva a povinnosti probačních úředníků a probačních asistentů

Práva a povinnosti probačních úředníků a asistentů jsou v zákoně o PMS vymezeny v § 7 až § 9.

Probační úředník je oprávněn zjišťovat stanovisko obviněného k podmíněnému zastavení trestního stíhání, k uložení trestu obecně prospěšných prací nebo k uložení jiného trestu nespojeného s odnětím svobody. V případě schválení narovnání i stanovisko poškozeného (§ 7 odst. 2 zákona o PMS). Dále má právo v mezích působnosti PMS nahlížet do trestních spisů, dělat si z nich výpisky a poznámky, pořizovat si jejich kopie (§ 7 odst. 2 zákona o PMS). Dle § 5 odst. 3 zákona o PMS jsou probační pracovníci oprávněni obracet se na státní orgány a jiné osoby s dožádáním o sdělení potřebných údajů v souvislosti s výkonem probace a mediace. Probační úředník je oprávněn navštěvovat obviněného ve vazbě nebo ve výkonu trestu odnětí svobody. Je-li důvod uložené vazby uveden v § 67 odst. 1 písm. b) TR, je tato návštěva možná jen se souhlasem předsedy senátu (samosoudce) nebo v přípravném řízení státního zástupce.³⁸

Novela trestního zákona č. 256/2001 Sb., s účinností od 1.1.2002, zavedla oprávnění probačním pracovníkům vstupovat do obydlí osoby, které byl uložen dohled (§ 26 odst.1 písm. d) TZ). Vzhledem k tomu, že v této souvislosti není uveden souhlas odsouzeného jako podmínka vstupu, má se za to, že tento vstup je možný i bez souhlasu odsouzeného.³⁹

Mezi základní povinnosti úředníka PMS patří především povinnost řídit se při výkonu své funkce zákony, jinými právními předpisy a pokyny předsedy senátu nebo

---

37 Větrovec V. a spol. Zákon o mediaci a probaci: komentář. Praha : Eurolex Bohemia, 2002, s. 93 a násl.

38 Větrovec V. a spol. Zákon o mediaci a probaci: komentář. Praha : Eurolex Bohemia, 2002, s. 99

39 srovnej nesoulad tohoto ustanovení s LZPS, čl. 12 odst. 1. Tento článek zakotvuje nedotknutelnost obydlí bez souhlasu toho, kdo v něm bydlí.

samosoudce a v přípravném řízení státního zástupce. Tyto pokyny však nesmí směřovat ke způsobu a výsledku prováděné mediace. Pracovník PMS musí postupovat odpovědně, respektovat a chránit lidská práva a svobody a důstojnost člověka. Jejich jednání nesmí vést ke zmaření účelu trestního řízení nebo vzbudit pochybnosti o jeho objektivitě a nestrannosti (§ 7 odst.1 zákona o PMS).

Probační pracovník je povinen informovat předsedu senátu (samosoudce) nebo v přípravném řízení státního zástupce v případě, že obviněný poruší omezení či povinnosti stanovené mu v rozsudku. Při méně závažném porušení může úředník PMS upozornit obviněného na zjištěné nedostatky a dát mu poučení, že v případě opakování nebo závažnějšího porušení bude informovat předsedu senátu (samosoudce), v přípravném řízení státního zástupce (§ 7 odst.3 zákona o PMS). V případě výkonu dohledu nad mladistvým může probační úředník udělit mladistvému výstrahu (§ 80 ZSM).

Probační pracovníci jsou také povinni bezodkladně informovat předsedu senátu (samosoudce nebo v přípravném řízení státního zástupce) v případě, že se dozvědí o skutečnostech, pro něž by mohli být vyloučeni z úkonů probace a mediace (§ 8 odst. 1 zákona o PMS). Do doby rozhodnutí o jejich vyloučení mohou provádět jen bezodkladné úkony.

Vzhledem k tomu, že probační činnosti jsou zaměřeny jen na jednu stranu trestního řízení, obviněného, resp. odsouzeného, není vhodné, aby jedna a tatáž osoba v téže trestní věci prováděla jak úkony probace, tak mediace (§ 7 odst. 5 zákona o PMS).

Úředníci i asistenti PMS jsou povinni zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, o nichž se dozvěděli v souvislosti s výkonem své funkce, a to i po skončení pracovního poměru. Zprostit mlčenlivosti je může pouze ředitel PMS, pokud nepřenesl tuto pravomoc na vedoucího střediska (§ 9 odst. 1 zákona o PMS). Mlčenlivosti se však nemohou dovolávat vůči policejnímu orgánu, soudu, státnímu zástupci, ani Ministerstvu spravedlivosti, pokud se jedná o údaje potřebné k plnění závazku dle mezinárodní smlouvy (§ 9 odst. 1 zákona o PMS).

Úředníka ani asistenta PMS nelze v návaznosti na jeho mediační činnost vyslýchat ke skutkovým okolnostem, které se dozvěděl při zprostředkování řešení sporu nebo v souvislosti s ním, s výjimkou případů zákonem uložené povinnosti překazit spáchání

trestného činu nebo oznámit trestný čin⁴⁰ (§ 9 odst. 1 zákona o PMS).

4.5 Oblast činnosti PMS

Práce PMS by v zásadě měly plynule navazovat od práce v přípravném řízení, resp. před zahájením trestního stíhání⁴¹, přes řízení před soudem po vykonávací řízení.

V přípravném řízení se PMS zabývá tím, jak zapojit klienta do řešení sporu. V tomto stádiu je možné uplatnit odklony v trestním řízení jako je narovnání nebo podmíněné zastavení trestního stíhání nebo nahradit vazbu probačním dohledem.

Obviněný i poškozený jsou seznámeni s možností alternativního řešení trestních věcí a s průběhem trestního řízení. Probační úředník se snaží využít mediace k řešení sporu nebo nabízí stranám poskytnutí probačních služeb. Pracuje také s osobami blízkými obviněnému a poškozenému, a s jejich rodinnými příslušníky. Tyto probační služby nejsou povinné. Obviněný nebo poškozený jich mohou využít nebo nemusí. Práce probačních pracovníků končí také v případě, pokud spolupráci na mediaci nabídl oběma stranám, jedna však odmítne.

PMS připravuje v přípravném řízení tzv. zprávy před rozhodnutím – zprávy soudní pomoci, především na základě kontaktu s obviněným a poškozeným. Tyto zprávy přinášejí informace o osobě obviněného, jeho sociálním zázemí, okolnosti, které ho vedly ke spáchání trestného činu, jeho postoj k trestné činnosti, příp. k náhradě škody, kterou způsobil, a postoj poškozeného. Tyto informace jsou součástí spisu. V případě, že nedojde k odklonu trestního řízení, mohou sloužit tyto informace státnímu zástupci nebo soudci jako podklad při jejich rozhodování.

Během řízení před soudem může probační úředník např. vykonávat probační dohled nad obviněným jako náhradu za vazbu.

Převážná část činnosti probačních pracovníků spadá do fáze vykonávací. V této

---

40 Na rozdíl od povinnosti mlčenlivosti advokáta, který není povinen oznámit spáchaný trestný čin (§ 168 odst.2 TZ).

41 Nevýhodou provádění mediace před zahájením trestního stíhání je to, že často není vymezena výše škody, okruh poškozených. Není jasné, zda bude skutečně zahájeno trestní stíhání. Na to většinou spoléhají pachatelé trestných činů, kteří nepřiznávají svoji odpovědnost. Proto bude vhodné zahájit mediaci před trestním stíháním především u případů, kdy je faktické zavinění pachatele zřetelně dáno. Výhodou je především dostatek času, během kterého se probační úředník může mediací zabývat. Mediace může probíhat jak při prověřování a vyšetřování věci policejním orgánem, tak i po předložení spisu státnímu zástupci. Blíže Šabata K. Některé aspekty spolupráce státního zástupce s Probační a mediační službou. Státní zastupitelství, 2007, č. 3, s. 37

fázi působí pracovníci PMS při výkonu alternativních trestů. Jedná se především o kontrolu a realizaci trestů spojených s probačním dohledem (§26, 60, 60a TZ) nebo při ukládání trestů spojených s uložením přiměřených povinností a omezení (§26 odst. 4 TZ). Pracovníci PMS jsou vázáni rozhodnutím soudu či státního zástupce a tento rozsah nesmí překročit. PMS také působí významně při uložení trestu obecně prospěšných prací (§ 45, 45a TZ).

PMS dále uplatňuje svou činnost při zajišťování podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody s dohledem (§ 63 odst. 1 TZ). Jedná se o tzv. paroli. Podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže zajišťuje PMS v této fázi také dohled nad vykonáváním výchovných opatření (§ 15 a násl. ZSM).

4.6 Součinnost s jinými orgány

S ohledem na své poslání je PMS zřízena odděleně od ostatních státních institucí.

Nezbytným předpokladem pro její efektivní činnost je spolupráce s jinými orgány a institucemi, jak státními, tak nestátními.

Pro získání co nejúplnějších informací o obviněném se PMS obrací na státní orgány a právnické subjekty, které jsou povinni vyhovět PMS bez zbytečného odkladu, pokud jim v tom nebrání zvláštní zákon. V případě, že subjekt odmítne vyhovět PMS, předá tuto věc pracovník PMS k dalšímu projednání soudci nebo státnímu zástupci (§ 5 odst. 3 zákona o PMS).

Při předávání informací a podkladů potřebných pro probační zprávy mladistvých spolupracuje PMS především se sociálními kurátory, kurátory pro mládež a pracovníky oddělení péče o děti a mládež.

Náplní práce pověřeného pracovníka příslušného střediska PMS by měla být koordinace různých programů zabývajících se probací a mediací, měl by zajišťovat spolupráci s dalšími osobami, které se specializují na práci s rizikovou mládeží, s osobami závislými na psychotropních a omamných látkách, nebo které se zaměřují na

psychosociální poradenství.⁴²

Spolupráce PMS a státních zástupců byla zmíněna v ustanoveních Pokynu obecné povahy č. 5/2001 Nejvyšší státní zástupkyně, který je platný od 1.1.2002. Pokyn počítá s činnostmi PMS ve vhodných případech již v raných fázích trestního řízení, kde by měla napomáhat především k uplatnění některého z odklonů v trestním řízení.

Spolupráce státních zástupců a PMS by měla být využívána především za účelem obstarávání podkladů k osobě obviněného, při mimosoudním vyřízení věci a při výkonu dohledu nad chováním obviněného v případech, kdy bude rozhodnuto o nahrazení vazby dohledem probačního úředníka.

V případě, že je vedeno řízení proti obviněnému ve vazbě nebo odsouzenému ve výkonu trestu odnětí svobody, spolupracuje PMS s Vězeňskou službou a justiční stráží ČR.

Při výkonu trestu obecně prospěšných prací spolupracuje PMS s orgány obce a dalšími obecně prospěšnými institucemi, které zajišťují pracovní místa odsouzeným.

Další nestátní organizace zajišťují různé výchovné, terapeutické programy nebo programy prevence kriminality. PMS postupuje, je-li to účelné, také v součinnosti s orgány sociálního zabezpečení, školami a školskými zařízeními, zdravotnickými zařízeními, s registrovanými církvemi a náboženskými společnostmi, nadacemi a dalšími institucemi, které sledují humanitární cíle.⁴³

---

42 Větrovec V. a spol. Zákon o mediaci a probaci: komentář. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, s. 86 a násl.

43 Větrovec V. a spol. Zákon o mediaci a probaci: komentář. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, s. 13

5 Vymezení jednotlivých úkolů PMS

Činnost PMS je vymezena v zákoně o PMS v § 4. Úkolem PMS je vytváření předpokladů k tomu, aby věc mohla být ve vhodných případech projednána v některém ze zvláštních druhů trestního řízení, nebo mohl být uložen a vykonán trest nespojený s odnětím svobody, anebo vazba byla nahrazena jiným opatřením. Za tím účelem poskytuje obviněnému odborné vedení a pomoc, sleduje a kontroluje jeho chování a spolupracuje s rodinným a sociálním prostředím, ve kterém žije a pracuje, s cílem, aby v budoucnu vedl řádný život (§ 4 odst.1 zákona o PMS).

V jednotlivých fázích trestního řízení se můžeme setkat převážně s těmito konkrétními činnostmi PMS:⁴⁴

Přípravné řízení

- obstarávání a zajišťování podkladů k osobě obviněného a jeho rodinnému i sociálnímu zázemí (§ 4 odst. 2 písm. a) zákona o PMS)
- vytváření podmínek pro rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání, nebo pro schválení narovnání, zejména projednání a uzavření dohody mezi obviněným a poškozeným o náhradě škody, nebo dohody o narovnání, případně podmínek pro další takové procesní postupy či tresty nespojené s odnětím svobody (§ 4 odst. 2 písm. b) zákona o PMS)
- vykonávání dohledu nad chováním obviněného v případech, kdy bylo rozhodnuto o nahrazení vazby probačním dohledem (§ 4 odst. 2 písm. c) zákona o PMS)
- vytváření podmínek pro propuštění mladistvého z vazby za současného uložení dohledu, případně pro podmíněné upuštění od trestního opatření s dohledem

Řízení před soudem

- obstarávání a zajišťování podkladů k osobě obviněného a jeho rodinnému i sociálnímu zázemí (§ 4 odst. 2 písm. a) zákona o PMS)

---

44 Žatecká E. Postavení a úkoly probační a mediační služby. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2007, s. 57-60

- vytváření podmínek pro rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání, nebo pro schválení narovnání, zejména projednání a uzavření dohody mezi obviněným a poškozeným o náhradě škody, nebo dohody o narovnání, případně podmínek pro další takové procesní postupy či tresty nespojené s odnětím svobody (§ 4 odst. 2 písm. b) zákona o PMS)
- zjištění skutečností relevantních pro uložení trestu obecně prospěšných prací (§ 45a odst. 2 TZ)
- vykonávání dohledu nad chováním obviněného v případech, kdy bylo rozhodnuto o nahrazení vazby probačním dohledem (§ 4 odst. 2 písm. c) zákona o PMS)
- vykonávání dohledu nad průběhem probačního programu mladistvého

Vykonávací řízení

- obstarávání a zajišťování podkladů k osobě obviněného a jeho rodinnému i sociálnímu zázemí (§ 4 odst. 2 písm. a) zákona o PMS)
- ve vykonávání dohledu nad chováním obviněného v případech, kdy byl dohled uložen, ve sledování a kontrole obviněného v průběhu zkušební doby, v kontrole výkonu dalších trestů nespojených s odnětím svobody, včetně trestu obecně prospěšných prací, ve sledování výkonu ochranných opatření (§ 4 odst. 2 písm. d) zákona o PMS)
- ve sledování a kontrole chování odsouzeného v průběhu zkušební doby v případech, kdy bylo rozhodnuto o podmíněném propuštění odsouzeného z výkonu trestu odnětí svobody (§ 4 odst. 2 písm. e) zákona o PMS), za současného uložení dohledu (§ 63 odst. 1 TZ a § 75 odst. 1 písm. g) ZSM)
- sledování chování mladistvého při uložení výchovných opatření nebo peněžitého opatření s podmíněným odkladem výkonu (§ 75 odst. 1 písm. d) a e) ZSM)

Mezi další úkoly PMS patří pomoc při odstraňování následků trestného činu poškozeným a dalším osobám dotčeným trestným činem. (§ 4 odst. 3 zákona o PMS) Tuto pomoc zajišťuje PMS především prostřednictvím mediace, která poskytuje prostor poškozeným, aby se vyjádřili k danému trestnému činu a uplatnili svoje nároky a zájmy v souvislosti se spáchaným trestným činem. Činnost PMS zahrnuje přímé zapojení

poškozeného, poskytování důležitých informací a odborných rad poškozenému.⁴⁵

Úkolem PMS je také poskytování zvláštní péče mladistvým obviněným a obviněným ve věku blízkém věku mladistvých (§ 4 odst. 3 zákona o PMS). Na jednotlivých střediscích PMS pracují specialisté, kteří se věnují této agendě. Pracovníci PMS zajišťují výkon výchovných a trestních opatření nad mladistvými, především dohled probačního úředníka a obecně prospěšné práce. Usilují o co nejrychlejší vstup do případů, mimosoudní řešení sporu (mediaci) ve vhodných případech a nabízejí speciální programy pro mladistvé.⁴⁶

PMS zajišťuje sociální a terapeutické programy práce s obviněnými, zejména jde-li o mladistvé a uživatele omamných a psychotropních látek (§ 4 odst. 3 zákona o PMS). Zde je kladen velký důraz na zvláštní požadavky pracovníků, kteří pracují s těmito osobami. PMS spolupracuje také s dalšími organizacemi, které se touto problematikou zabývají, jako např. krizová centra a protidrogové poradny.

V neposlední řadě se PMS zaměřuje na prevenci a snižování rizik opakování trestné činnosti (§ 4 odst. 4 zákona o PMS).

V rámci plnění těchto úkolů můžeme rozlišit následující oblasti činnosti pracovníků PMS:⁴⁷

- soudní pomoc, tj. *“získávání relevantních informací o osobě obviněného a jeho sociálním a rodinném zázemí pro účely soudního řízení, vyhledávání vhodných případů pro alternativní způsoby řešení a obstarávání podkladů pro rozhodnutí v trestním řízení včetně vyhodnocování rizik páčání další trestné činnosti*
- včasnou pomoc, která předchází odsouzení, např. při náhradě vazby mladistvých zárukou nebo slibem
- mediační činnost, tj. *zprostředkování alternativního řešení konfliktu mezi poškozeným a obviněným, objasnění skutečností sporných mezi stranami a příprava podkladů pro rozhodnutí soudu*
- vlastní probační činnost, *zahrnující odborné vedení, psychosociální podporu,*

---

45 http://www.pmscr.cz/scripts/index.php?id_nad=37, použito 18.9.2009

46 http://www.pmscr.cz/scripts/index.php?id_nad=56, použito 18.9.2009

47 Poslání a organizační struktura probační a mediační služby (mezinárodní diskusní fórum). Příloha č.1 časopisu České vězeňství, 1999, č. 1, s. 74

pozitivní motivaci a dohled nad chováním obviněných v průběhu zkušební doby

- *zajištění realizace trestu obecně prospěšných prací, včetně podílu na vytváření seznamu nabídky rozličných druhů prací vhodných pro tento trest”*

Činnost PMS můžeme také rozdělit podle toho, zda při ní probační pracovníci využívají aktivních nebo pasivních nástrojů. Rozdíl mezi nimi je v míře aktivní spolupráce klienta. Mezi aktivní nástroj patří osobní kontakt s klientem a komunikace s ním. Mezi pasivní nástroje můžeme řadit různé dotazy pracovníků PMS na soud, rejstřík trestů, zaměstnavatele, rodinu, školu, atd. Dále je to vedení dokumentace o klientovi, ověřování a získávání informací. Pasivní nástroje by měly být pouze doplňkovou činností pracovníků PMS.⁴⁸

---

48 Žatecká E. Postavení a úkoly probační a mediační služby. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2007, s. 61

6 Výkon alternativních trestů

Tresty je možno v našem trestním právu charakterizovat jako specifické zákonem stanovené a státem vynutitelné následky spáchaného trestného činu, které ukládají soudy v trestním řízení a které na rozdíl od ochranných opatření obsahují negativní hodnocení trestného činu a jeho pachatele a působí mu určitou újmu, jejímž prostřednictvím se sleduje splnění účelu trestu (§ 23 TZ) a trestního zákona (§ 1 a 2 TZ).⁴⁹ Výkonem trestu tedy dochází k určité újmě na právech a svobodách pachatele trestného činu, které jsou jinak chráněné. Jedná se např. o zásah do osobní svobody, újmu na majetku, na cti, atd. Tato újma by však měla být pouze nezbytným prostředkem k dosažení účelu trestu a trestního zákona, měla by být proto co nejmenší.

V § 27 TZ jsou vymezeny druhy trestů, které je možno ukládat za spáchání trestného činu. Tzv. alternativními tresty nazýváme tresty, které nejsou spojeny s trestem odnětí svobody. Mezi ně patří podle českého právního řádu podmíněné odsouzení, podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem, obecně prospěšné práce, peněžitý trest, propadnutí věci, zákaz činnosti, zákaz pobytu a trest, který lze uložit pachateli, který není občanem České republiky nebo není osobou, které bylo přiznáno postavení uprchlíka, trest vyhoštění. Jen výjimečně by se mohlo jednat o trest propadnutí majetku a trest ztráty vojenské hodnosti. Vyloučen je trest ztráty vojenských titulů a vyznamenání, který lze uložit jen vedle nepodmíněného trestu odnětí svobody.⁵⁰

Výchova pachatele k tomu, aby vedl řádný život a zdržel se páchaní další trestné činnosti, je poměrně složitý proces, který by měl být jedním z účinků trestu. Pobyt ve vězení však většinou k nápravě pachatele nestačí, mnohdy má i opačný efekt. Proto je často vhodnější u méně narušených pachatelů ukládat některé alternativní tresty pro svojí přímou výchovnou složku, např. podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem. Tyto alternativní tresty mohou pomoci při výchově pachatele především s rozvíjením jeho pozitivních stránek, udržováním jeho sociálně užitečných svazků,

---

49 Sotolář A., Púry F., Šámal P. Alternativní řešení trestních věcí v praxi. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 273

50 Větrovec V. a spol. Zákon o mediaci a probaci: komentář. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, s. 55

usměrňováním či podporou jeho zájmů.⁵¹ Pachatel není tolik frustrován jako ve vězení, má možnost řešení svojí situace při současném zapojení do společenského života.

Někteří zahraniční odborníci hovoří dokonce o tzv. krizi trestu odnětí svobody. Myslím si, že je tato kritika oprávněná. Postup k alternativním trestům je přínosnější než izolace pachatele ve vězení. Zkušenost s pobytem ve vězení může mít pro odsouzeného hluboké negativní důsledky, které mu mohou činit potíže v jeho budoucím životě, lze ho považovat také za cestu k zdokonalení jeho trestné činnosti. Pro stát jsou alternativní sankce také pozitivní, neboť nezatěžují tolik státní rozpočet jako pobyt pachatele ve vězení. Odsouzený zůstává ve svém sociálním okolí, není vyloučen a izolován, tudíž následná intervence ze strany státu po skončení trestu nebývá nutná.⁵²

První vlna kritiky se zaměřovala především na krátkodobé tresty a jejich neefektivnost. Bylo to zejména proto, že jejich odstrašující účinky jsou minimální, poskytují málo času na převýchovu pachatelů a zároveň dochází ke škodlivému působení vězeňského prostředí na pachatele.⁵³

6.1 Důvody zavádění alternativních trestů

Celosvětový vývoj postupně směřuje k prosazování zavádění alternativních trestů a jejich ukládání před ukládáním trestu odnětí svobody. Hlavními důvody jsou především snaha o individualizování trestních postihů, pozitivní motivace pachatele trestného činu, aktivní zapojení osoby poškozené trestným činem do řešení trestních věcí, negativní dopady na pachatele při uložení trestu odnětí svobody a vyšší náklady spojené s výkonem trestu odnětí svobody.

Tyto hlavní důvody pro zavádění alternativních trestů můžeme rozdělit do následujících skupin:⁵⁴

- důvody ekonomické – především náklady na výkon trestu odnětí svobody jsou vysoké

---

51 Solotář A., Sovák Z. a spol. Právní rámec alternativního řešení trestních věcí, díl první. Institut vzdělávání Ministerstva spravedlnosti České republiky, s. 190-191

52 Rozum J., Kotulan P. a spol. Vybrané problémy sankční politiky. Praha: IKSP, 2005, s. 11-12

53 Nelze však trest odnětí svobody úplně zavrhnout. Je nezbytným trestem hlavně pro pachatele závažných trestných činů, kdy je potřeba chránit společnost před těmito pachateli a zabránit jim v páchání další trestné činnosti.

54 Novotný O., Zapletal J. a kol. Kriminologie. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2008, s. 240

- důvody penitenciární – nežádoucí účinky vězení, tzv. kriminální infekce mezi vězeňskou populací
- důvody kompenzační – alternativní tresty jsou více zaměřené na kompenzaci škody poškozenému
- důvody trestněpolitické – obecná tendence k dekriminalizaci a depenalizaci

Zásadní význam pro zavádění alternativních trestů má Doporučení Rady Evropy č. 2/87/18, přijaté dne 17.9.1987, které se týká zjednodušení trestního procesu. Toto Doporučení výrazně ovlivnilo evropskou trestní politiku. Navrhuje pět forem vyřizování trestních věcí. Jedná se o podmíněné zastavení trestního stíhání nebo odložení věci, zkrácené písemné řízení, narovnání (mediaci), zjednodušené řízení v méně závažných věcech vzhledem k okolnostem případu, uznání viny a dohádovací řízení. Dále Doporučení vyzývá státy, které uplatňují principy legislativy, aby zaváděly nové podmínky, které je nutno splnit pro zahájení trestního stíhání, a nové možnosti pro zastavení nebo ukončení trestního stíhání ze strany soudců postupem podobným, které mají státy uplatňující princip oportunity.⁵⁵

6.2 Vývoj alternativních trestů v ČR

I u nás se začíná postupně zavádět široká škála alternativních trestů od 90. let 20. století.⁵⁶ K alternativnímu trestu podmíněného odsouzení a peněžitému trestu přibývá v roce 1995 nový druh trestu, trest obecně prospěšných prací. Dále je zaveden dohled nad chováním pachatele trestného činu, tzv. probace. Jedná se o instituty podmíněného upuštění od potrestání s dohledem a podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem, zavedené novelou trestního zákona z roku 1997. Od roku 2002 je možné stanovit dohled také u institutu podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody a u nahrazení vazby dohledem. Od roku 1996 je u nás budován systém probační služby, který vyvrcholil schválením zákona o PMS.

---

⁵⁵ Rozum J., Kotulan P. a spol. Výbrané problémy sankční politiky. Praha: IKSP, 2005, s. 42

⁵⁶ Na uplatnění probace a mediace do českého právního řádu se začíná intenzivně pracovat již od zahájení prací na rekodifikaci trestního práva v roce 1993. Blíže Sotolář A., Šámal P. a kol. K návrhu zákona o justiční mediační a probační službě ve světle připravované rekodifikace trestního práva hmotného a procesního. Část 1, Právní praxe, 1999, č. 4, s. 207

Nejvýznamnější novelou trestního zákona, která má vliv na rozhodování soudů o trestech, je po r. 2000 tzv. velká novela trestního řádu a novela trestního zákona č. 265/2001 Sb. Tato novela zavádí např. následující změny TZ:⁵⁷

- § 39 odst. 2 TZ – omezení ukládání trestu odnětí svobody u méně závažných deliktů
- § 45 a násl. TZ – změna formulace charakteru trestu OPP a jeho ukládání. Trest OPP již není vymezen jako alternativa k trestu odnětí svobody
- § 58 odst. 1 TZ – omezeny předpoklady pro ukládání podmíněného odsouzení
- § 37a TZ, § 11 odst. 2, § 12 odst. 12 TŘ – umožněno oddělené projednávání a rozhodování o dílčích útocích pokračujícího trestného činu a ukládání společného trestu za pokračování
- § 89 odst. 11 TZ – nové vymezení pojmu výše škody, která je důležitým kritériem pro odlišení trestných činů a korespondujících přestupků, i pro rozhodnutí o použití okolností podmiňujících vyšší trestní sazbu

Dále nelze opominout novelizaci trestního řádu, a to § 314e odst. 2 písm. a) TŘ, který nadále umožňuje uložení trestu odnětí svobody trestním příkazem pouze podmíněně odloženého (možno i s dohledem) a ustanovení § 314e odst. 2 písm. f), g) TŘ, které rozšířilo možnost uložení trestu vyhoštění a zákazu pobytu, oba nejvýše na dobu pěti let, trestním příkazem.

Novela trestního řádu č. 283/2004 Sb. zavedla institut podmíněného odložení podání návrhu na potrestání.⁵⁸

Z hlediska alternativních trestů je také velmi významným zákonem zákon č. 218/2003 Sb., ve znění pozdějších předpisů, který nabyl účinnosti dne 1.1.2004. Jako tzv. odklony od standardního řízení uvádí v § 69 podmíněné zastavení trestního stíhání, narovnání a v § 70 odstoupení od trestního stíhání, které lze aplikovat z důvodu chybějícího veřejného zájmu na dalším stíhání mladistvého. Dále je v tomto zákoně v § 11 zakotvena možnost upustit od uložení trestního opatření a v § 12 možnost podmíněně upustit od uložení trestního opatření. Nově je zavedeno mezi druhy trestních opatření

---

57 Rozum J., Kotulan P. a spol. Výbrané problémy sankční politiky. Praha: IKSP, 2005, s. 18 a násl.

58 Rozum J., Kotulan P. a spol. Výbrané problémy sankční politiky. Praha: IKSP, 2005, s. 19

také peněžité opatření s podmíněným odkladem (§ 28). Tímto zákonem je také zakotvena kompetence PMS při přípravě, uložení a zajištění výkonu trestních, ochranných a výchovných opatření mladistvým.

1. ledna 2010 nabude účinnosti nový trestní zákoník č. 40/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon zpřísňuje některé sankce za trestné činy, zároveň ale rozšiřuje možnost ukládání trestů alternativních, zvláště u přečinů, a dokonce některé nové druhy alternativních trestů zavádí. Jedná se o nový trest domácího vězení a trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce.

Co se týká činnosti PMS, nový trestní zákoník obecně zvyšuje možnosti uplatnění PMS. Zachovává opatření, na jejichž realizaci se PMS účastní, a dále zavádí nové tresty, na jejichž výkonu se PMS bude podílet nově.

6.3 Výkon alternativních trestů, na jejichž realizaci se podílí PMS

Kontrolu, příp. zajištění výkonu trestů, které nejsou spojené s trestem odnětí svobody, je možné probačními úředníky provádět zejména u těchto trestů:⁵⁹

- obecně prospěšné práce (§ 45 a § 45a TZ), zejména pokud byla odsouzenému uložena přiměřená omezení a povinnosti směřující k tomu, aby vedl řádný život (§ 45a odst.1 TZ)
- podmíněné odsouzení (§ 58 až § 60 TrZ), v rámci kterého lze také uložit přiměřená omezení a přiměřené povinnosti uvedené v § 26 odst. 4 TZ
- podmíněné odsouzení s dohledem (§ 60a a § 60b TZ)
- zákaz činnosti (§ 49 a § 50 TZ)
- peněžitý trest (§ 53 a § 54 TZ), zejména byl-li uložen ve splátkách (§ 53 odst. 4 TZ) nebo byly odsouzenému povoleny splátky z důležitých důvodů po právní moci rozsudku v rámci vykonávacího řízení podle § 342 odst. 1 písm. b) TŘ
- zákaz pobytu (§ 58 až § 60 TZ), zejména pokud mu byla uložena přiměřená omezení a povinnosti směřující k tomu, aby vedl řádný život (§ 57a odst. 3 TZ)

---

⁵⁹ Větrovec V. a spol. Zákon o mediaci a probaci: komentář. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, s. 28

V praxi se však činnost PMS v oblasti ukládání trestů zužuje především na kontrolu a zajištění výkonu trestu obecně prospěšných prací a podmíněného odsouzení s dohledem.

6.3.1 Podmíněné odsouzení

Podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody je významnou alternativou k ukládání krátkodobých trestů odnětí svobody. Ukládá se pachatelům nepříliš závažných trestních činů. Zákon rozlišuje dvě formy podmíněného odsouzení, a to “prosté” podmíněné odsouzení a podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem.

Podmíněné odsouzení uplatňované na území dnešní České Republiky bylo zavedeno zákonem č. 562/1919 Sb. podle francouzského vzoru.^{60 61}

Podstata podmíněného odsouzení spočívá v tom, že soud vysloví uložení trestu odnětí svobody, ale jeho výkon podmíněně odloží v případě, že se odsouzený po zkušební dobu bude chovat řádně a vyhoví stanoveným podmínkám. Výhodou tohoto trestu je udržení sociálních vazeb odsouzeného se svým okolím, možnost kontroly jeho chování a výchovného působení s možností odborné pomoci odsouzenému. Tento způsob uložení trestu umožňuje vzbudit zájem odsouzeného na vedení řádného způsobu života, neboť není pouze pasivním objektem uloženého trestu, ale jeho součinnost je naopak vítána.

Ukládání podmíněného odsouzení tedy vychází z toho, že účinky trestního stíhání, negativního zhodnocení chování pachatele trestného činu a hrozba eventuálního výkonu trestu na pachatele trestného činu jsou již dostačující z hlediska individuální i generální prevence a není třeba samotného výkonu trestu. A to především u pachatelů, pro které je spáchání trestného činu pouze ojedinělým vybočením z jinak řádného vedení života a kteří s velkou pravděpodobností povedou nadále řádný život bez nutnosti nějaké

---

60 Novotný O., Vanduchová M. a kol. Trestní právo hmotné – I. Obecná část. Praha: ASPI, a. s., 2007, s. 389

61 Novela trestního řádu z roku 2001 přinesla významné změny postupu mimo jiné při výkonu podmíněného odsouzení a výkonu trestu obecně prospěšných prací. Tato změna se týká především nového vymezení účasti zájmových sdružení občanů na trestním řízení a co nejširšího zapojení probačních úředníků do procesu vykonávání řízení., Jelínek J. a kol. TRESTNÍ ZÁKON A TRESTNÍ ŘÁD s poznámkami a judikaturou A PŘEDPISY SOUVISÍCÍ. Praha: Linde Praha, a. s., 2007, s. 817

kontroly jejich chování nebo pomoci.⁶² Proto je důležité, aby soudy měly zajištěny potřebné informace o osobě pachatele a jeho sociálním okolí. Soudy by tedy měly před aplikací tohoto institutu úzce spolupracovat s PMS.

Podmínky uložení podmíněného odsouzení jsou vymezeny v trestním zákoně v § 58. Soud může podmíněně odložit výkon trestu odnětí svobody nepřevyšujícího dvě léta⁶³, jestliže vzhledem k osobě pachatele, zejména s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a prostředí, ve kterém žije a pracuje, a k okolnostem případu má důvodně za to, že účelu trestu bude dosaženo i bez jeho výkonu. Zkušební dobu soud stanoví na jeden až pět let a počíná právní mocí rozsudku.

Soud může také uložit odsouzenému podle § 59 odst. 2 TZ přiměřená omezení a přiměřené povinnosti směřující k řádnému vedení života, které musí dodržovat po celou zkušební dobu. Demonstrativní výčet těchto přiměřených omezení a povinností je uveden v § 26 odst. 4 TZ. Jedná se např. o podrobení se výcviku pro získání vhodné pracovní kvalifikace, podrobení se vhodnému programu sociálního výcviku a převýchovy, podrobení se léčení závislosti na návykových látkách, které není ochranným léčením podle tohoto zákona nebo podrobení se vhodným programům psychologického poradenství. V případě, že způsobil trestným činem škodu, je také vhodné uložit odsouzenému, aby podle svých sil tuto škodu nahradil (§ 59 odst. 2 TZ).

V případech, kdy je to nutné z hlediska povahy uložených omezení a způsobu kontroly chování podmíněně odsouzeného, zašle předseda senátu ihned po právní moci rozsudku jeho opis probačnímu úředníkovi k výkonu kontroly nad chováním odsouzeného a nad dodržováním uložených omezení. Zároveň předseda senátu požádá probačního úředníka, aby mu v pravidelných intervalech podával zprávu o způsobu života odsouzeného a v případě, že zjistí důvody k nařízení výkonu trestu, aby ihned informoval soud (§ 329 odst.1 TR).

Oproti výkonu dohledu u institutu podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem je činnost PMS při “prostém” podmíněném odsouzení značně omezena.

---

62 Sotolář A., Púry F., Šámal P. Alternativní řešení trestních věcí v praxi. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 277 a násl.

63 Nový trestní zákoník umožňuje odložit výkon trestu odnětí svobody nepřevyšující tři léta, pokud vzhledem k osobě a poměrům pachatele a k okolnostem případu není třeba jeho výkonu. Od 1.1.2010 může také soud uložit pachatelům ve věku blízkém věku mladistvých v zájmu využití výchovného působení rodiny, školy a dalších subjektů také některá z výchovných opatření uvedená v ZSM.

Zaměřuje se spíše na výkon formální kontroly jako je např. dotazování se na příslušné rejstříky, atd.

Rozsáhlejší možnosti působení má PMS také při ukládání odnětí svobody podmíněně odloženého na zkušební dobu a odnětí svobody podmíněně odloženého na zkušební dobu s dohledem mladistvému, vedle kterých je možné uložit i výchovná opatření jako dohled probačního úředníka, probační program, výchovné povinnosti nebo výchovná omezení.

Kromě výše uvedených změn úpravy podmíněného odsouzení v novém trestním zákoníku, tj. zvýšení horní hranice výkonu trestu odnětí svobody, který lze podmíněně odložit, a možnosti uložení pachatelům ve věku blízkém věku mladistvých některých výchovných opatření dle ZSM, je úprava tohoto institutu v novém trestním zákoníku prakticky beze změn.

6.3.2 Podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem

Podmíněné odsouzení s dohledem je typickou formou probace a jedním z nejvýznamnějších způsobů alternativního potrestání pachatele. Uplatňuje se především u pachatelů méně závažných trestných činů, u kterých je nezbytné kontrolovat jejich chování a kteří potřebují podporu a pomoc při vedení jejich života bez konfliktu se zákony.

Podmíněné odsouzení s dohledem bylo zaveden do českého právního řádu novelou č. 253/1997 Sb. § 330a TŘ, který popisuje postup při výkonu podmíněného odsouzení s dohledem, byl začleněn do trestního řádu novelou z roku 1998.

Trestní zákon stanoví, že soud může za podmínek stanovených pro podmíněné odsouzení (§ 58 odst. 1 TZ) odložit výkon trestu odnětí svobody nepřevyšující tři léta, pokud zároveň vysloví nad pachatelem dohled. Dohled je třeba vykonávat po celou zkušební dobu, která je stanovena v rozmezí jednoho až pěti let.⁶⁴

---

⁶⁴ Nový trestní zákoník umožňuje soudu také u podmíněného odsouzení s dohledem uložit pachatelům ve věku blízkém věku mladistvých v zájmu využití výchovného působení rodiny, školy a dalších subjektů také některá z výchovných opatření uvedená v ZSM. Pozitivní změnou je také možnost ponechat trest podmíněného odsouzení s dohledem v platnosti, i když odsouzený zavdal příčinu k přeměně tohoto trestu na trest odnětí svobody. V tomto případě je nezbytné nad odsouzeným stanovit další

Jestliže bylo rozhodnuto o podmíněném odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem, soud po právní moci rozsudku pověří probačního úředníka, v jehož obvodu má odsouzený bydliště nebo pracoviště, aby sledoval jeho chování a dodržování uložených omezení a povinností. Může požádat o spolupůsobení orgány veřejné správy, zájmová sdružení občanů a další orgány, instituce a osoby.

Odsouzenému nelze ukládat jiné povinnosti nad rámec odsuzujícího rozsudku nebo které nevyplývají ze zákona (§ 330a odst. 1 TŘ).

Úprava tohoto institutu v novém trestním zákoníku zůstává bez výraznějších změn, je pouze přehledněji uspořádána. Nově je zavedena možnost ponechání podmíněného odsouzení v platnosti a možnost uložení některých výchovných opatření pachatelům ve věku blízkém věku mladistvých, viz výše.

6.3.2.1 Dohled

“Dohled je ukládán obviněnému nebo odsouzenému, pokud soudce nebo státní zástupce považuje za účelné sledovat po určitou dobu chování klienta a uloží mu obvykle i přiměřená omezení nebo povinnosti.”⁶⁵

Dle § 27b odst. 1 TŘ vykonává dohled úředník PMS v trestním řízení nad obviněným spočívající jednak v pozitivním vedení a pomoci obviněnému a jednak v kontrole jeho chování a v případech, kdy dohled nebyl uložen, provádí úkony směřující k tomu, aby obviněný vedl řádný život, pokud bylo rozhodnuto

- a) o propuštění obviněného z vazby za současného vyslovení dohledu,
- b) o podmíněném zastavení trestního stíhání,
- c) o podmíněném upuštění od potrestání s dohledem,
- d) o podmíněném odsouzení, včetně podmíněného odsouzení s dohledem⁶⁶
- e) o podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, včetně podmíněného

---

povinností, přiměřeně prodloužit zkušební dobu, ne však více jak o dvě léta, maximálně na pět let, nebo stanovit dosud neuložená přiměřená omezení nebo přiměřené povinnosti.

⁶⁵ http://www.pmscr.cz/scripts/index.php?id_nad=36, použito 20.9.2009

⁶⁶ Můžeme sem řadit i podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dodatečným vyslovením dohledu.

propuštění z výkonu trestu odnětí svobody za současného vyslovení dohledu, nebo

f) o uložení trestu obecně prospěšných prací nebo trestu zákazu pobytu za současného vyslovení přiměřených omezení a přiměřených povinností.

Dohled je tedy kombinací složky represivní a výchovné. Dohledem se rozumí pravidelný osobní kontakt pachatele s úředníkem PMS, spolupráce při vytváření a realizaci probačního programu a kontrola dodržování podmínek uložených pachateli soudem nebo vyplývajících ze zákona (§ 26a odst. 1 TZ). Hlavním způsobem kontaktu pachatele s úředníkem PMS by měl být profesionálně vedený rozhovor, při kterém je pachatel aktivním účastníkem.

K zahájení činnosti PMS dochází na základě pověření k probační činnosti v případech, ve kterých soudce v rámci rozhodnutí o alternativním trestu nebo opatření uložil po dobu trvání zkušební doby dohled. Po obdržení pověření kontaktuje středisko klienta (pachatele) a vyzve jej k úvodní konzultaci. Během úvodní konzultace seznamuje probační úředník klienta s průběhem výkonu dohledu, a to formou, kterou získá klient srozumitelnou představu o budoucí spolupráci s probačním úředníkem. Klient je poučen probačním pracovníkem o smyslu a účelu uloženého dohledu a o právech a povinnostech, které pro něho z institutu dohledu vyplývají. Také je seznámen s právy a povinnostmi probačního úředníka v průběhu výkonu dohledu.⁶⁷

Vytváření a realizace probačního programu⁶⁸ by měla být zaměřena na bližší vymezení povinností, omezení a podmínek, které jsou stanoveny soudem v rozsudku. Obsah probačního programu se odvíjí především od pravomocného rozhodnutí soudu a zákonného právního rámce institutu dohledu vymezeného v ustanoveních § 26a a § 26b TZ. Dále se pak rozvíjí na základě individuální situace klienta a okolností, které jej vedly ke spáchání trestné činnosti. Probační úředník se snaží o vyzdihování pozitiv klienta a zároveň se snaží o hledání cesty ke změně klientových negativ, tedy toho, co je společensky a právně hodnoceno jako nepřijatelné.⁶⁹ Probační program by měl tedy zahrnovat cíle a konkrétní postupy, které jsou orientovány na přeměnu životních postojů pachatele a odstraňování rizikových faktorů jeho chování. Cíle jsou stanoveny

---

67 www.pmscr.cz : Metodický postup střediska PMS v rámci zajištění výkonu dohledu, s.1, použito 22.9.2009

68 Nejedná se o probační program dle ZSM, ale o program probačního dohledu dle § 26a odst. 1 TZ, tedy bližší vymezení podmínek dohledu. Nový trestní zákoník č. 40/2009 Sb. již nahrazuje tento výraz probační dohled výrazem probační plán dohledu

69 www.pmscr.cz : Metodický postup střediska PMS v rámci zajištění výkonu dohledu, s.1, použito 20.9.2009

konkrétně. Dílčí kroky, které vedou k jejich naplňování jsou jasně formulované, aby bylo snadno ověřitelné jejich nedodržení ze strany klienta. Pachatel by se měl sám aktivně zapojovat do tvorby probačního programu. To by mělo napomáhat k jeho pozitivnějšímu přístupu při plnění podmínek stanovených soudem během zkušební doby a přispívat k účelné individualizaci řešení jeho problémů.⁷⁰ Součástí činnosti probačního pracovníka je také kontakt s poškozeným, jehož potřeby a zájmy mají být prostřednictvím dílčích kroků v probačním programu zohledněné. Probační program je průběžně vyhodnocován a v případě potřeby aktualizován.

Kontrola uskutečňovaná v rámci dohledu se týká jak dodržování podmínek uložených soudem pro konkrétní případ (podle § 60a odst. 3 a § 26 odst. 4 TZ), tak podmínek, které vyplývají přímo ze zákona. Jedná se o podmínku vedení řádného života (§ 60a odst. 4 TZ) a povinnosti pachatele, které tvoří obsah dohledu (§ 26b TZ). Probační úředník nemůže rozšířit okruh soudem stanovených omezení a povinností (§ 330a odst. 1 TŘ)

Povinnosti, které plynou pachateli trestného činu z dohledu, jsou stanoveny v § 26b odst. 1 TZ.

Jsou to povinnosti:

- spolupracovat s probačním úředníkem způsobem, který mu probační úředník stanoví na základě jeho probačního programu,
- dostavovat se k probačnímu úředníkovi ve lhůtách, které mu budou probačním úředníkem stanoveny,
- informovat probačního úředníka o svém pobytu, zaměstnání, dodržování soudem uložených přiměřených omezení nebo povinností a jiných důležitých okolnostech pro výkon dohledu určených probačním úředníkem,
- umožnit probačnímu úředníkovi vstup do obydlí, ve kterém se zdržuje.

Účel dohledu je vymezen v § 26a odst. 2 TZ. Spočívá ve sledování a kontrole chování pachatele, kterým je zajišťována ochrana společnosti a snížení pravděpodobnosti opakování trestné činnosti. Dále také v odborném vedení a pomoci

---

70 Novotný O., Vanduchová M. a kol. Trestní právo hmotné – I. Obecná část. Praha: ASPI, a. s., 2007, s. 390 a násl.

pachateli s cílem zajistit, aby v budoucnu vedl řádný život.

Chování probačního úředníka by tedy mělo směřovat vedle kontroly chování pachatele také v jeho pozitivním vedení a motivování k řádnému vedení života, k řešení jeho aktuálních problémů, např. v oblasti zaměstnání, bydlení, atd. Probační úředník by měl být nápomocen pachateli při získávání vhodného sociálního zázemí a při vypořádání se s následky spáchaného trestného činu. Měl by vést pachatele k uvědomění si nepřipustnosti kriminálního jednání a k tomu, aby aktivně plnil podmínky uloženého trestu. Probační úředník také obstarává podklady k osobě pachatele a k jeho rodinnému a sociálnímu zázemí.⁷¹

O průběhu výkonu dohledu nad pachatelem, o jeho plnění přiměřených povinností a omezení a o poměrech pachatele informuje probační úředník předsedu senátu zprávou nejméně jednou za šest měsíců, pokud předseda senátu nestanoví jinak (§ 26b odst.3 TZ).

Činnost PMS je ukončena vypracováním závěrečné zprávy o průběhu dohledu. Na jejím základě a na základě jiných informací soudce rozhoduje o osvědčení nebo neosvědčení se klienta ve zkušební době uloženého alternativního trestu.⁷²

Uložený dohled v rámci podmíněného odsouzení s dohledem bývá někdy předmětem kritiky zejména proto, že se v praxi často redukuje pouze na dohled formální. Probační úředníci nemají vzhledem k nedostatečnému materiálnímu ani mocenskému vybavení mnoho prostředků, aby tento institut efektivně realizovali. Tato skutečnost se projevuje zejména v případech, když se objeví neochota odsouzeného dobrovolně spolupracovat, nedostavuje se na smluvené konzultace. V takových případech je případné předvedení možné pouze prostřednictvím soudu.

PMS nemá dostatek pracovníků pro výkon dohledu v místech bydliště a zaměstnání odsouzených, jejich dohled tedy probíhá v delších časových intervalech než by bylo vhodné. Výchovným prostředkem se stává pouze pohovor, jehož účinek se vzhledem k velkému přetížení jednotlivých probačních úředníků také minimalizuje.

Problematickým se jeví také výběr osob, které jsou vhodné pro výkon tohoto trestu. Proto by měl mít soudce při ukládání trestu podmíněného odsouzení s dohledem

---

71 Novotný O., Vanduchová M. a kol. Trestní právo hmotné – I. Obecná část. Praha: ASPI, a. s., 2007, s. 390

72 www.pmscr.cz : Metodický postup střediska PMS v rámci zajištění výkonu dohledu, s. 5, použito 20.9.2009

dostatečné informace o osobě pachatele od probačního úředníka, aby mohl rozhodnout o tom, zda-li je tento trest pro tuto osobu vhodný.

Jak již bylo výše zmíněno, základním problémem právní úpravy dohledu představuje povinnost pachatele, jemuž byl dohled uložen, umožnit probačnímu úředníkovi vstup do obydlí, v němž se zdržuje. Proto by bylo vhodné upravit toto znění ustanovení § 26b odst. 1 písm. d) TZ tak, aby při jeho aplikaci nebylo pochyb o jeho souladu s čl. 12 LZPS, případně toto ustanovení vypustit.

Co se týká právní úpravy dohledu v novém trestním zákoníku, upřesňují se v ní povinnosti pachatele v rámci uloženého dohledu o povinnost informovat probačního úředníka také o zdrojích obživy. Povinnosti probačního úředníka se doplňují o možnost, aby při méně závažném porušení stanovených podmínek, omezení či povinností probační úředník mohl jen upozornit obviněného na zjištěné nedostatky a dát mu poučení, že v případě opakování nebo závažnějšího porušení stanovených podmínek, omezení nebo povinností informuje předsedu senátu. To mu dává větší prostor pro vlastní uvážení závažnosti konkrétní situace a nedochází k takovému přetěžování soudu v případech mírnějších porušení zákonem a soudem stanovených povinností.

6.3.3 Trest obecně prospěšných prací (OPP)

Kontrola výkonu trestu OPP tvoří významný podíl činnosti PMS. Trest obecně prospěšných prací, někdy též nazývaný jako trest společensky prospěšných prací, byl do trestního zákona zaveden novelou č. 152/1995 Sb., s účinností od 1.1.1996.⁷³ Důvodová zpráva k této novele uvádí, že podmínky uložení tohoto trestu jsou vymezeny tak, aby byl tento trest ukládán především pachatelům méně závažných trestných činů, na něž není třeba působit trestem odnětí svobody a zároveň z nějakého důvodu nepostačuje nebo není vhodné uložení samostatného peněžitého trestu. Předpokládá, že bude tento trest ukládán především za projevy vandalství, výtržnictví a za méně závažnou

---

⁷³ Právní úprava byla významně novelizována zákonem č. 265/2001 Sb. Tato novela rozšířila možnost aplikace trestu OPP a odstraňuje nedostatky, které se objevily v praxi při aplikaci tohoto institutu. Mimo jiné rozšiřuje výčet subjektů, které mohou poskytovat místa pro výkon tohoto trestu, uvádí demonstrativní výčet druhů prací, které lze vykonávat, a nově požaduje přihlídnutí k stanovisku pachatele při ukládání tohoto trestu.

majetkovou trestnou činnost.

Trest OPP je tedy významnou alternativou trestu odnětí svobody. V případě zaviněného nevykonání zbytku trestu nebo nevedení řádného života dochází k přeměně tohoto trestu na trest odnětí svobody.

Zákonné předpoklady k uložení trestu OPP jsou uvedeny v § 45 odst. 1 TZ. Soud může uložit trest obecně prospěšných prací, odsuzuje-li pachatele za trestný čin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let, a jestliže vzhledem k povaze spáchaného trestného činu a možnosti nápravy pachatele uložení jiného trestu k dosažení účelu trestu není třeba.⁷⁴

Povinností soudu je přihlídnout též ke stanovisku pachatele k uložení tohoto trestu, tak k jeho zdravotní způsobilosti. Není však nutný souhlas pachatele.⁷⁵ Tento trest lze uložit, i když není stanoven ve zvláštní části TZ⁷⁶ (§ 45a odst. 2 TZ, § 45 odst. 2 TZ).

Podstata trestu obecně prospěšných prací je v zákoně vymezena takto: Trest obecně prospěšných prací záleží v povinnosti odsouzeného provést ve stanoveném rozsahu práce k obecně prospěšným účelům spočívající v údržbě veřejných prostranství, úklidu a údržbě veřejných budov a komunikací nebo jiných obdobných činnostech ve prospěch obcí, nebo ve prospěch státních nebo jiných obecně prospěšných institucí, které se zabývají vzděláním a vědou, kulturou, školstvím, ochranou zdraví, požární ochranou, ochranou životního prostředí, podporou a ochranou mládeže, ochranou zvířat, humanitární, sociální, charitativní, náboženskou, tělovýchovnou a sportovní činností.⁷⁷ Práce nesmí sloužit výdělečným účelům (§ 45 odst. 3 TZ).

Trest obecně prospěšných prací lze uložit v rozsahu 50 až 400 hodin (§ 45a odst. 1 TZ).

Pachatel je podroben kromě dohledu nad výkonem zadané práce také kontrole svého chování. Zda vede řádný život, případně dodržuje-li soudem mu uložené

---

74 Otázkou je, zda není vymezený okruh trestných činů příliš široký. Spadají sem např. i trestné činy vydírání dle § 235 odst. 1 TZ, ozbrojený útok na veřejného činitele a jiné. Jelínek J. a kol. TRESTNÍ ZÁKON A TRESTNÍ ŘÁD s poznámkami a judikaturou A PŘEDPISY SOUVISÍCÍ. Praha: Linde Praha, a. s., 2007, s. 69

75 Smysl tohoto trestu lze naplnit pouze tehdy, pokud je odsouzený ochoten podílet se na jeho výkonu. Bližší Van Kalmthout Anton M. Realizace alternativních trestů, některé zkušenosti západoevropských zemí. Právní rozhledy 1997, č. 12, s. 622. Proto by bylo možná vhodné zkoumat, zda by do právní úpravy neměla být zavedena podmínka souhlasu odsouzeného k výkonu tohoto trestu.

76 Největším úskalím ukládání tohoto trestu je správné zhodnocení osoby pachatele v souvislosti s možností resocializace a nápravy, které tento trest poskytuje. Není vhodné ukládat tento trest např. osobám s výrazným protispolečenským zaměřením, vícenásobným recidivistům, profesionálním zločincům, atd. Karabec Z. Krátkodobé tresty – jeden z problémů českého vězeňství. Trestní právo, 2000, č. 4, s. 11

77 k možnostem ukládání tohoto trestu srovnej: Poslání a organizační struktura probační a mediační služby (mezinárodní diskusní fórum). Příloha č. 1 časopisu České vězeňství, 1999, č. 1, s. 34 a násl.

povinnosti a omezení. Soud mu také může uložit, aby podle svých sil nahradil škodu, kterou způsobil trestným činem (§ 45a odst. 1 TZ).

Podmínky ukládání tohoto trestu mladistvým jsou uvedeny v § 26 odst. 1 ZSM.

Výkon trestu obecně prospěšných prací je upraven v TŘ, a to v § 335 - § 340b. Tento trest je mimořádný z hlediska množství subjektů, které se podílejí na jeho uplatňování a které spolu v rámci výkonu tohoto trestu musejí kooperovat. Těmito subjekty jsou soudy, obecní úřady, státní či jiné instituce, u kterých je trest vykonáván, zájmová sdružení občanů a probační úředníci PMS.

Obecně platí, že je trest vykonáván v obvodu okresního soudu, kde má odsouzený své bydliště. (§ 335 TŘ)

K nařízení výkonu trestu je příslušný soud, který rozhoduje o druhu a místě výkonu trestu. V tomto nařízení soud poučí odsouzeného o povinnosti dostavit se do 14 dnů na obecní úřad nebo instituci, u které má obecně prospěšné práce vykonávat, k projednání podmínek výkonu trestu (§ 336 odst. 2 TŘ). Obecní úřad nebo instituce, u které je vykonáván trest obecně prospěšných prací, mají povinnost sdělit bezodkladně skutečnost, že odsouzený bez závažného důvodu práci nevykonává nebo se nedostavil ve 14-ti denní lhůtě k projednávání podmínek výkonu trestu. Dále sděluje soudu, kdy odsouzený uložený trest vykonal (§ 337 TŘ).

6.3.3.1 Úloha PMS v rámci zajištění možnosti ukládání a výkonu trestu OPP

Činnost PMS v souvislosti s trestem OPP můžeme rozdělit do dvou fází, a to na činnost PMS v rámci trestního řízení před pravomocným rozhodnutím soudu a po něm.

Činnost PMS před pravomocným rozhodnutím soudu je zahájena zavedením probačního spisu a evidencí klienta do probačního rejstříku po získání podnětu k zahájení činnosti. Poté probační úředník zvažuje vhodnost možného uložení trestu OPP v daném případě a případně obviněného seznámí s podmínkami jeho uložení a výkonu. Přihlíží také k požadavku státního zástupce nebo soudce na zjištění stanoviska obviněného k případnému uložení tohoto trestu. Se souhlasem klienta může probační úředník zjišťovat i podrobnější informace jako je zdravotní stav klienta, jeho dosažená

pracovní kvalifikace, časové možnosti pro výkon OPP. Tyto informace by měl zahrnout do zprávy před rozhodnutím, spolu se zjištěním potřeb a motivace klienta k výkonu tohoto trestu, případně s informací o záruce zájmového sdružení za chování a nápravu obviněného v případě uložení tohoto trestu.

Co se týká stávajících a nových možností výkonu trestu OPP u státních orgánů a nestátních organizací, zjišťují situaci v regionu pracovníci PMS ve spolupráci a po dohodě s místně příslušným soudem a o aktuální situaci vedou evidenci. PMS kontaktují potencionální poskytovatele míst pro výkon trestu OPP. Současně je seznamují s podmínkami zajištění výkonu OPP, pravidly komunikace s PMS, poskytují jim odbornou pomoc při vyhledávání vhodných prací pro odsouzené a při formulaci požadavků na jejich provedení.⁷⁸ Požadavky poskytovatelů o zařazení do této evidence by měly obsahovat konkrétní místo výkonu práce, druh práce a rozsah, možnou dobu výkonu práce a případné zvláštní podmínky vázané na výkon konkrétní práce. Probační pracovníci průběžně aktualizují tuto evidenci a usilují o její rozšiřování.

Po pravomocném rozhodnutí soudu by měla směřovat činnost PMS k přípravě podkladů pro vydání usnesení o nařízení výkonu trestu. PMS by měla obdržet pravomocné rozhodnutí o uložení trestu OPP, opis rejstříku trestů, informace o stanovisku obviněného k uložení trestu OPP, popřípadě probační zprávu před rozhodnutím. Probační úředník může dále zjišťovat další údaje z trestního spisu.

Probační úředník připraví přehled o možných vhodných místech pro výkon trestu OPP, případně vytipuje konkrétní pracovní místo, pokud k tomu má potřebné podklady, a ověří jeho aktuálnost.

Probačního úředníka, který provádí kontrolu nad výkonem trestu, vyzoomí soud o nařízení výkonu trestu OPP (§ 336 odst. 3 TR). Soud ve vyzoomění o nařízení výkonu trestu OPP upozorní probačního úředníka, že je třeba, aby měl probační úředník průběžný přehled o tom, zda odsouzený vykonává zadanou práci a jakou část práce již vykonal.

Na úvodní schůzce informuje probační úředník odsouzeného především o činnosti

---

78 Přeslíčková H., Gajdoš R., Krutina M. Obecně prospěšné práce a další instituty restorativní justice. Praha : Český helsinský výbor, 2003 s. 13

PMS a o průběhu výkonu trestu OPP.⁷⁹ Od odsouzeného naopak zjišťuje bližší informace relevantní k výkonu tohoto trestu.⁸⁰ O těchto informacích vyhotoví pracovník PMS záznam.

Probační úředník by se měl účastnit projednávání podmínek výkonu OPP a časového harmonogramu výkonu OPP u poskytovatele, případně požádá tuto instituci, aby ho neprodleně informovala o tom, zda se odsouzený dostavil ve lhůtě 14 dnů k tomuto projednání, včetně informace o datu zahájení práce. V případě doručení usnesení o nařízení výkonu trestu OPP odsouzenému a jeho nedostavení se ve stanovené době k poskytovateli, zkontaktuje probační úředník odsouzeného znovu a upozorní ho na jeho povinnosti při výkonu trestu OPP a možné následky jejich nedodržení.

Úředník by měl kontrolovat výkon práce odsouzeného minimálně jedenkrát za dva měsíce. Informace zaznamenává do probačního spisu. Při výkonu kontroly spolupracuje probační úředník s příslušným obecním úřadem nebo institucí, u které je trest vykonáván.

V případě, že odsouzený nevykonává trest řádně a včas nebo nedodržuje podmínky

---

79 Odsouzenému by měly být známy především tyto informace:

- a) obecné informace o činnosti probační a mediální služby se specifickým zaměřením na postup střediska při zajištění výkonu a kontroly uloženého trestu OPP
- b) podrobné informace o podmínkách a průběhu výkonu trestu OPP
- c) vyjasnění rolí zainteresovaných subjektů v průběhu výkonu trestu OPP – odsouzeného, soudu, střediska PMS, instituce nabízející místo pro výkon trestu OPP (případně zájmového sdružení, které za chování a osobu odsouzeného poskytlo záruku) za současného vymezení jejich postavení, práv, povinností, pravidel komunikace
- d) zjištění informací důležitých pro možnost vykonávat trest OPP (nejsou-li dosud k dispozici) a dojednání konkrétních podmínek místa a způsobu výkonu trestu OPP
- e) nabídka pomoci střediska PMS v případě potřeby odsouzeného; www.pmscr.cz; Metodický standard činnosti PMS v oblasti trestu OPP, s. 4, použito 22.9.2009

80 Zjišťuje:

- a) postoj klienta ke spáchanému činu a uloženému trestu, míru jeho motivovanosti trest vykonat
- b) časové možnosti klienta v souvislosti s jeho zaměstnáním, studiem, rodinnou situací
- c) dosažené vzdělání a odborné kvalifikace, praktické pracovní dovednosti klienta
- d) zdravotní stav a případná zdravotní omezení klienta (zdravotní omezení pro výkon trestu OPP je nutné doložit lékařskou zprávou, kterou si zajišťuje a středisku PMS předkládá klient)
- e) rodinné poměry a sociální zázemí klienta
- f) předchozí trestná činnost
- g) postoj klienta k osobě poškozeného (poškozené organizaci) a jeho představa, popřípadě již realizované kroky směřující k odčinění způsobené újmy a nahrazení škody, seznámení s možností mediace
- h) další významné skutečnosti týkající se klienta a projednávaného případu
- i) zjištění klientových psychosociálních potřeb a nabídka případné spolupráce nebo zprostředkování pomoci a kontaktu s jiným pracovištěm
- j) ověření aktuálního kontaktu na klienta a dojednání způsobu komunikace se střediskem PMS
- k) v případě, že soud přijal záruku zájmového sdružení za chování a osobu odsouzeného, ověření kontaktu na konkrétní osobu tohoto sdružení; www.pmscr.cz; Metodický standard činnosti PMS v oblasti trestu OPP, s. 4, použito 22.9.2009

uložené mu soudem bez závažného důvodu, sjedná si s ním probační úředník schůzku, při které zjišťuje důvody porušení jeho povinností. V případě, že přes upozornění odsouzený nadále porušuje své povinnosti, doručí mu probační úředník výzvu k nástupu trestu. Pokud i přes tuto výzvu odsouzený do 14 dní od doručení výzvy trest nevykonává, podává probační úředník soudu návrh na přeměnu trestu na trest odnětí svobody.⁸¹

Činnost probačního úředníka také směřuje k tomu, aby odsouzený vedl řádný život, dodržoval podmínky uložené mu soudem, nahradil škodu poškozenému nebo jinak odčinil následky trestné činnosti. Za tímto účelem sjednává s odsouzeným pravidelné konzultace, oslovuje jeho sociální okolí, spolupracuje i se sdruženími, která poskytla za odsouzeného záruku, nabízí psychosociální podporu a pomoc.

Po ukončení výkonu trestu OPP odsouzeným oznámí tuto skutečnost probační úředník soudu a poškozenému. Informuje také soud o průběhu výkonu trestu, o plnění soudem uložených omezení a povinností, o případné úhradě škody nebo o tom, že odsouzený škodu neuhradil a rovněž o stanovisku zájmového sdružení, pokud se za odsouzeného zaručilo. Probační úředník vypracuje také dohodu o realizaci výkonu trestu OPP.

Probační úředník dále zajišťuje organizaci při změně místa výkonu OPP. V případě změny bydliště odsouzeného a jeho žádosti o výkon trestu v tomto obvodu, připraví probační pracovník zprávu o počtu odpracovaných hodin odsouzeného, o důvodech změny místa výkonu OPP, případně další informace, např. o způsobu vedení života odsouzeného, úhradě způsobené škody a nákladů trestního řízení, atd.

Ve výjimečných a odůvodněných případech je možná změna výkonu trestu OPP rámci obvodu jednoho soudu, např. kvůli lepší dostupnosti, v důsledku náhlého nedostatku pracovních míst, atd.

Soud je oprávněn rozhodnout o odkladu, přerušení nebo upuštění od výkonu trestu OPP na žádost odsouzeného v zákonem vymezených případech. V těchto případech by

---

81 www.pmscr.cz; Metodický standard činnosti PMS v oblasti trestu OPP, s. 6, použito 18.9.2009

měl soud informovat PMS o vydání těchto rozhodnutí, stejně tak jako o jiných skutečnostech relevantních k výkonu trestu OPP odsouzeným.

Co se týká právní úpravy trestu OPP, již výše jsem zmínila otázku možných úprav tohoto trestu do budoucna. Je to především, mimo změn přijatých na základě nového trestního zákoníku, zavedení podmínky souhlasu obviněného s uložením trestu OPP, zpřísnění podmínek ukládání tohoto trestu, tedy zamezení možnosti uložení tohoto trestu za spáchání trestných činů, u kterých je dosažení nápravy pachatele tímto trestem spíše nepravděpodobné.

V praxi se objevují nedostatky především v souvislosti se zapojením odsouzených do pracovního procesu. Někteří odsouzení nemají snahu tento trest vykonávat a vzhledem k nedostatku pravomoci a nedostatečnému personálního a materialního vybavení PMS je obtížné účinně a včas na tuto situaci reagovat.

Dalším úskalím je nedostatečné množství poskytovatelů pracovních míst pro výkon tohoto trestu. Obecní úřady a instituce nemají velký zájem na poskytování těchto míst, zvláště pokud mají s tímto výkonem negativní zkušenost, a neexistuje žádná jiná instituce, která by měla povinnost výkon tohoto trestu přijmout.

6.3.3.2 Úprava trestu OPP v novém trestním zákoníku

Právní úprava v novém trestním zákoníku upravuje trest OPP v § 62 – 65.⁸² Obecně lze říct, že zvyšuje význam činnosti PMS při zajištění a výkonu tohoto trestu a reaguje na dosavadní problémy, které se objevují v praxi.

Zavádí na základě dlouhodobé kritiky především snížení horní hranice trestní sazby ze 400h na 300h. Také se snaží o snížení možnosti uložení trestu OPP pachatelům, kterým byl tento trest již uložen v období předcházejících tří let a přeměněn na trest odnětí svobody.

Nový trestní zákoník dále rozšiřuje okruh pracovních činností, které lze při trestu OPP vykonávat. Toto rozšíření je významné zejména proto, že se tento okruh rozšířil i

---

⁸² Podle § 62 odst. 1 může soud uložit trest OPP pachateli, pokud ho odsuzuje za přečin. Přečin vymezuje nový trestní zákoník jako všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let.

na kvalifikované druhy činnosti.

Další změna se týká způsobu výpočtu dnů při přeměně trestu OPP na trest odnětí svobody. Po současné úpravě přeměny každých dvou hodin nevykonaného trestu na jeden den trestu odnětí svobody je nová úprava přísnější a stanoví přeměnu každé hodiny nevykonaného trestu OPP na jeden den trestu odnětí svobody.

Nově může soud uložit pachatelům ve věku blízkém věku mladistvých v zájmu využití výchovného působení rodiny, školy a dalších subjektů také některá z výchovných opatření uvedená v ZSM.

Pozitivní změnou je také možnost ponechat trest OPP v platnosti nebo prodloužit dobu výkonu tohoto trestu až o šest měsíců v případě, že odsouzený zavinil příčinu k přeměně trestu na trest odnětí svobody. V tomto případě je nezbytné nad odsouzeným stanovit dohled, dosud neuložená přiměřená omezení nebo přiměřené povinnosti, nebo výchovné opatření, pokud se jedná o pachatele ve věku blízkém věku mladistvých.

Přijetím nového trestního zákoníku dochází také k novelizaci trestního řádu. Trestní řád v § 335 až § 340b s účinností od 1.1.2010 zavádí především větší působnost PMS při výkonu tohoto trestu a její užší spolupráci se soudy, s obecními úřady a institucemi, které poskytují místa pro výkon trestu OPP.

Ustanovení § 335 TŘ, které určuje místo výkonu trestu, zůstává nezměněno. Tímto místem je obvod okresního soudu, ve kterém má odsouzený své bydliště. Toto ustanovení souvisí se zvláštností výkonu tohoto trestu, jeho dlouhodobostí, potřebou znalosti místních podmínek a konkrétními potřebami OPP v jednotlivých místech. Bydlištěm odsouzeného by mělo být místo, kde se odsouzený skutečně převážně zdržuje, bydlí, nikoliv pouze místo administrativně označené jako trvalé bydliště. Připouští se možnost výkonu tohoto trestu i mimo obvod okresního soudu, kde má odsouzený bydliště, a to v případě souhlasu odsouzeného.

Po vykonatelnosti rozhodnutí, kterým byl uložen trest OPP, zašle předseda senátu nově jeho opis probačnímu úředníkovi namísto okresnímu soudu, ve kterém má odsouzený bydliště (§ 336 odst. 1 novely TŘ). Na návrh a v součinnosti s probačním úředníkem poté okresní soud, který trest OPP uložil, rozhoduje o druhu a místě výkonu

OPP. Není to tedy již okresní soud, v jehož obvodu odsouzený bydlí. Probační úředník v tomto návrhu vychází z potřeby výkonu těchto prací v obvodu okresního soudu, ve kterém odsouzený bydlí, a přihlíží také k tomu, aby odsouzený vykonával trest nejbližší místu svého bydliště (§ 336 odst. 2 novely TŘ). Nezbytnou podmínkou je tedy, aby měl probační úředník průběžný přehled o potřebě výkonu OPP ve svém obvodu na základě informací obecních úřadů a institucí, které poskytují místa pro výkon OPP. V případě, že je trest vykonáván mimo obvod soudu, ve kterém odsouzený bydlí, je nutné připojit k návrhu probačního úředníka také souhlas odsouzeného s tímto výkonem (§ 336 odst. 2 novely TŘ).

Usnesení o druhu a místě OPP se doručí odsouzenému spolu s výzvou, aby se dostavil do 14 dnů od jeho oznámení na středisko PMS k projednání podmínek výkonu trestu. Tímto střediskem PMS je středisko v obvodu okresního soudu, ve kterém má být trest vykonán. Probační úředník pověřený kontrolou výkonu trestu OPP následně stanoví den, ve kterém se má odsouzený dostavit k příslušnému obecnímu úřadu nebo instituci za účelem nástupu výkonu trestu. Upozorní ho také na následky nesplnění těchto povinností (§ 336 odst. 3 novely TŘ). Dosavadní úprava stanoví povinnost odsouzeného dostavit se k projednání podmínek výkonu trestu přímo na obecní úřad nebo instituci, u nichž má odsouzený trest vykonat.

Nový trestní zákoník dále rozšiřuje ustanovení § 336 TŘ o odstavce 4 až 6, v nichž popisuje povinnost soudu vyzkoušet středisko PMS o rozhodnutí o druhu a místě výkonu trestu OPP po nabytí jeho právní moci. Zároveň tento soud pověří opatřením probačního úředníka kontrolou výkonu tohoto trestu (§ 336 odst. 4 novely TŘ).

Ustanovení § 336 odst. 5 novely TŘ stanoví povinnost tohoto soudu rozhodovat o změně druhu a místě výkonu trestu OPP na návrh odsouzeného nebo probačního úředníka, který provádí kontrolu tohoto výkonu. Po nabytí právní moci tohoto rozhodnutí je soud povinen informovat středisko PMS, ve kterém bude trest nebo jeho zbytek vykonán. Soud také pověří opatřením probačního úředníka, který je činný v tomto středisku, kontrolou nad výkonem tohoto trestu.

§ 336 odst. 6 novely TŘ upravuje postup probačního úředníka, který je pověřen kontrolou výkonu trestu OPP, při projednávání podmínek výkonu trestu OPP, stanovení

dne nástupu jeho výkonu a při výkonu kontroly tohoto trestu. Při těchto činnostech je probační úředník povinen jednat v součinnosti s příslušným obecním úřadem nebo institucí, u nichž jsou OPP vykonávány.

K další změně dochází v souvislosti s informováním soudu o nesplnění povinností výkonu tohoto trestu odsouzeným či jeho neprováděním určené práce bez závažného důvodu. Tuto povinnost mají v současné právní úpravě obecní úřady a instituce, u kterých má být výkon trestu vykonán. Ty musejí bezodkladně sdělit tyto skutečnosti soudu, který výkon trestu nařídil. Rovněž ho také bez odkladu informují o skutečnosti, že odsouzený trest vykonal. Nově je přenesena tato povinnost na probačního úředníka. Jeho prostřednictvím mohou informovat soud také příslušné obecní úřady a instituce jako dosud. Upřesněn a rozšířen je také výčet skutečností, které je třeba soudu nahlásit. Jedná se o nesplnění povinností stanovených v § 336 odst. 3 novely TŘ odsouzeným, porušení sjednaných podmínek výkonu trestu OPP bez závažného důvodu, zaviněné nevykonávání uloženého trestu ve stanovené době nebo jiné maření výkonu tohoto trestu. Dále je to již zmíněná povinnost informovat soud o skutečnosti, že odsouzený trest vykonal.

Ustanovení § 338 TŘ vymezuje možnosti výchovného spolupůsobení dalších subjektů a součinnost obecních úřadů, obecně prospěšných institucí a probačních úředníků při zajišťování dostatku vhodných prací pro odsouzené. Ustanovení § 338 odst. 1 TŘ, které stanoví postup soudu přiměřeně dle § 329 TŘ v případě, že považuje za prospěšné výchovné spolupůsobení zájmového sdružení občanů, zůstává beze změn. Změna se týká ustanovení odstavce 2 a 3, které upravují spolupráci obecních úřadů, obecně prospěšných institucí a probačních úředníků při sdělování a získávání požadavků na výkon OPP. PMS se stává prostředníkem mezi obecními úřady, obecně prospěšnými institucemi a soudem. Obecní úřady a obecně prospěšné instituce budou nově sdělovat své požadavky středisku PMS v obvodu okresního soudu, ve kterém mají být OPP prováděny. PMS budou také sdělovat všechny podstatné změny takového požadavku, aby mělo středisko průběžný přehled o potřebě těchto prací. PMS pak informuje soud na jeho žádost o potřebě OPP v požadovaném obvodu. V působnosti PMS tedy nově bude povinnost soustředit informace o potřebě těchto prací a vedení

jejich evidence namísto okresního soudu. Při získávání požadavků na provedení OPP vhodných pro odsouzeného a při výkonu trestu OPP spolupracuje probační úředník pověřený kontrolou nad výkonem trestu OPP s obcemi a obecně prospěšnými institucemi a provádí úkony směřující k tomu, aby obviněný vedl řádný život.

Trestní řád také upravuje situace, při nichž odsouzený nemůže přechodně nebo dlouhodobě vykonávat nařízené práce kvůli překážkám objektivního charakteru. Ustanovení § 339 – 340a TŘ, která upravují odklad a přerušeni výkonu trestu, odklad a přerušeni výkonu trestu u vojáků a upuštění od výkonu trestu OPP v těchto případech, zůstávají beze změn.

Rozhodnutí o přeměně trestu OPP nebo jeho zbytku v trest odněti svobody upravuje § 340b TŘ. Současná právní úprava stanoví, že předseda senátu rozhoduje o těchto změnách na návrh obecního úřadu nebo instituce, u nichž mají být OPP vykonány, na návrh probačního úředníka nebo i bez takového návrhu ve veřejném zasedání. Proti tomuto rozhodnutí je přípustná stížnost, která má odkladný účinek. V nové právní úpravě bude podávat návrh o této přeměně předsedovi senátu obecní úřad a instituce, u nichž má být OPP vykonán, prostřednictvím probačního úředníka. Stejným způsobem bude postupovat předseda senátu také v případě rozhodnutí o ponechání trestu OPP v platnosti při stanovení dohledu nebo dalších dosud neuložených přiměřených omezení, přiměřených povinností nebo případně výchovných omezení. Probační úředník je v tomto odstavci nově blíže specifikován jako probační úředník pověřený kontrolou nad výkonem tohoto trestu.

Ustanovení § 314e odst. 3 novely TŘ pozměňuje ukládání trestu OPP trestním příkazem. Nově ho doplňuje o ustanovení, díky kterému může být uložen trest OPP trestním příkazem pouze po předchozím vyžádání si zprávy probačního úředníka, která obsahuje možnosti výkonu trestu v konkrétním případě, zdravotní způsobilost a stanovisko obviněného k uložení tohoto trestu. K této zprávě se přihlíží při ukládání tohoto trestu.

V rámci nového trestního zákoníku, který novelizuje také trestní řád, dochází k podstatnému administrativnímu zjednodušení a zpřesnění organizace trestu OPP. Tyto

změny hodnotím pozitivně. Měly by zajistit rychlejší nařízení výkonu trestu OPP a jeho efektivnější výkon, který vychází ze znalostí místních poměrů a požadavků na výkon tohoto trestu v jednotlivých obvodech okresních soudů, schopností a potřeb odsouzeného.

Vedení celostátního elektronického webového katalogu požadavků na obecně prospěšné práce Probační a mediační službou ČR, který bude k dispozici soudcům a vyšším soudním úředníkům, bezpochyby také přispěje k urychlení a zkvalitnění výkonu tohoto trestu.

6.4 Trest domácího vězení

Nový trestní zákoník v § 60 až § 61 umožňuje soudu nově uložit trest domácího vězení.

Trest domácího vězení je podle důvodové zpravy určen především pro pachatele drobných krádeží, podvodů a autonehod. Pachatelé, kterým je trest domácího vězení uložen, se mohou v zákonem stanovené době zdržovat pouze doma nebo na pracovišti. Návštěvy různých společenských akcí a podniků jsou jim zakázány.

Tento trest bude možno uložit pachateli až na dvě léta za přečin, a to při kumulativním splnění dvou předpokladů, a to jestliže vzhledem k povaze a závažnosti přečinu a osobě a poměrům pachatele, lze mít důvodně za to, že postačí uložení tohoto trestu, a to popřípadě i vedle jiného trestu, a pachatel dá písemný slib, že se ve stanovené době bude zdržovat v obydlí na určené adrese a při výkonu kontroly poskytne veškerou potřebnou součinnost (§ 60 odst. 1 NTZ). Jako samostatný pak může být tento trest uložen, jestliže vzhledem k výše uvedeným kritériím uložení jiného trestu není třeba (§ 60 odst. 1 NTZ).

Podstata trestu domácího vězení spočívá, nestanoví-li soud v rozsudku jinak, v povinnosti odsouzeného zdržovat se v určeném obydlí ve dnech pracovního klidu a pracovního volna a v ostatních dnech v době od 20.00 hodin do 05. 00 hodin. Toto vymezení však neplatí, vykonává-li v této době odsouzený své zaměstnání nebo povolání nebo je-li mu v důsledku jeho onemocnění nebo zranění poskytována

zdravotní péče ve zdravotnickém zařízení (§ 60 odst. 3 NTZ). Soud má tedy možnost stanovit v rozsudku podmínky i jinak. Tím je naplněn princip soudní individualizace trestu, kdy má soud možnost reagovat na potřeby a možnosti odsouzeného v konkrétním případě. Je však otázkou, zda-li může soud eventuelně podmínky i zpřísnit. Podle mého názoru toto zpřísnění možné není vzhledem k požadavku respektování zásady zákonnosti.

Právní úprava umožňuje soudu uložit pachateli na dobu výkonu trestu domácího vězení také přiměřená omezení nebo přiměřené povinnosti směřující k tomu, aby vedl řádný život (§ 60 odst. 4 NTZ), v případě pachatelů ve věku blízkém věku mladistvých pak i některá z výchovných opatření dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže (§ 60 odst. 5 NTZ). V těchto případech může nastat potřeba upravit rozsah doby, ve které se má odsouzený zdržovat v obydlí, právě s ohledem na tato omezení, např. v případě povinnosti podrobit se vhodnému programu psychologického poradenství.

V případě, že by pachatel zmařil výkon tohoto trestu nedodržením podmínek stanovených zákonem nebo soudem, uloží se mu náhradní trest odnětí svobody až na jeden rok (§ 61 odst. 1 NTZ). Zmařením trestu se rozumí nedodržení jeho podmínek stanovených v § 60 odst. 3 až 5 NTZ. Toto nedodržení je pak sankcionováno trestem odnětí svobody bez ohledu na dobu, po kterou odsouzený režim domácího vězení dodržoval, resp. k době, která mu zbývala do konce trestu. Je tedy možné uložení trestu odnětí svobody až na jeden rok, poruší-li odsouzený režim tohoto trestu až poslední den jeho výkonu. O nařízení výkonu náhradního trestu odnětí svobody rozhodne předseda senátu na návrh probačního úředníka nebo i bez takového návrhu ve veřejném zasedání (§ 334g odst. 1).

Výkon tohoto trestu je upraven v § 334a až § 334g novely TŘ. Tato úprava stanoví, že počátek výkonu trestu a místo jeho výkonu stanoví předseda senátu v nařízení výkonu trestu domácího vězení (§ 334a odst. 1 novely TŘ). Počátek výkonu trestu stanoví předseda senátu tak, aby si obžalovaný mohl obstarat své záležitosti. Místem výkonu trestu bude obydlí odsouzeného buď v místě jeho trvalého pobytu, anebo v místě, kde se zdržuje. Při stanovení místa výkonu trestu domácího vězení pak přihlédne

předseda senátu k osobním a rodinným poměrům odsouzeného, popř. k místu výkonu zaměstnání a možnostem dopravy do zaměstnání (§ 334a odst. 2 - 3 novely TŘ).

Co se týká kontroly výkonu tohoto trestu, novela obsahuje dva možné způsoby, a to elektronický monitorovací systém, umožňující detekci pohybu odsouzeného, kontrolovaný prostřednictvím PMS ve spolupráci s provozovatelem elektronického kontrolního systému, a namátkovou kontrolu vykonávanou probačním úředníkem (§ 334b novely TŘ).

Pokud PMS nebo provozovatel elektronického kontrolního systému zjistí nedodržování podmínek domácího vězení nebo uložených přiměřených omezení a povinností, sdělí tuto skutečnost bezodkladně soudu, který tento výkon nařídil (§ 334c novely TŘ).

Novela TŘ upravuje také možnost odkladu a přerušování výkonu trestu domácího vězení (§ 334d novely TŘ) a možnost jeho změny (§ 334e novely TŘ). O změně místa výkonu trestu, doby, kdy se zde má odsouzený zdržovat a o změně přiměřených omezení a povinností rozhodne soud z důležitých důvodů na návrh odsouzeného, státního zástupce, probačního úředníka nebo i bez návrhu. Nesmí přitom změnit v neprospěch odsouzeného počet hodin v týdnu, po které se má odsouzený zdržovat v obydlí a rozsah přiměřených omezení a povinností.

Upustit od výkonu trestu domácího vězení nebo jeho zbytku lze z důvodů vydání odsouzeného do ciziny nebo jeho předání jinému členskému státu Evropské Unie na základě evropského zatýkacího rozkazu nebo v případě, že odsouzený onemocněl nevyhléditelnou životu nebezpečnou nemocí nebo nevyhléditelnou nemocí duševní. Podrobnosti upravuje § 334f novely TŘ.

O přeměně trestu domácího vězení na trest odnětí svobody bude rozhodovat předseda senátu na návrh probačního úředníka nebo i bez něj ve veřejném zasedání (§ 334g novela TŘ).

Novela TŘ nestanoví způsob určení formy kontroly při uložení tohoto trestu.

Zřejmě bude tedy záležet po zavedení systému elektronického monitoringu na úvaze soudu jakou formu kontroly zvolí vzhledem k osobě odsouzeného a k povaze spáchaného trestného činu. Je však otázkou, zda kontrola tohoto trestu prostřednictvím namátkové kontroly probačního úředníka, která bude jedinou formou kontroly do zavedení systému elektronického monitoringu, bude dostačující a efektivní. Odhalení porušení povinností při namátkové kontrole bude spíše věcí náhody a při současném počtu probačních úředníků, jejich zatížení a materiální vybavenosti nelze očekávat vysokou frekvenci počtu jejich kontrol.

Elektronický monitoring se zdá být naopak velmi efektivní, i když je jeho zavedení velmi nákladné. Možným řešením snížení jeho nákladů by byla např. možnost jeho provádění soukromými agenturami namísto Policíí ČR. Tento způsob zajišťování elektronického monitoringu je využíván v mnoha státech se zavedeným trestem domácího vězení právě z důvodů snížení těchto nákladů.

Tento trest lze po vybudování systému elektronického monitorování hodnotit pozitivně zejména vzhledem k úspoře nákladů, které by byly spojené s uvězněním odsouzeného, a k tomu, že si odsouzený může během výkonu tohoto trestu udržet své zaměstnání a vydělávat si na živobytí. Současně neztratí kontakt se svou rodinou a sociálním okolím.

Pro úspěšný výkon trestu domácího vězení bude však nezbytné jeho uložení vhodným pachatelům. Při ukládání tohoto trestu bude proto nutná úzká spolupráce PMS se soudy. Soudy by měly zamezit jejímu ukládání násilníkům, osobám drogově závislým nebo osobám bez trvalého bydliště, pro něž není výkon tohoto trestu vhodný.

Přínosné bude při ukládání tohoto trestu podle mého názoru také uložení vhodných doprovodných programů v rámci přiměřených omezení a přiměřených povinností dle § 48 odst. 4 NTZ a také povinnosti odsouzenému, aby nahradil podle svých sil škodu, kterou trestným činem způsobil. Tyto uložené povinnosti by mohly přispět k lepšímu naplnění restorativního a resocializačního účelu tohoto trestu.

6.5 Trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce

Nový trestní zákoník umožňuje také uložit pachateli za zákonem daných podmínek až na 10 let trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce. Účelem tohoto trestu je zamezit osobám, které pravidelně páchají výtržnosti na určených akcích, v jejím dalším páchání. Může být však také účinný např. v boji proti různým formám extrémismu.

Úpravu tohoto trestu nalezneme v ustanoveních § 76 a § 77 NTZ a § 350i a § 350j novely trestního řádu. Tento trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce bude možné uložit až na deset let pachateli úmyslného trestného činu, který spáchal v souvislosti s návštěvou takovéto akce (§ 76 odst. 1 NTZ). Je ho možno uložit i jako samostatný trest, a to v případě, že jiného trestu není třeba vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele (§ 76 odst. 2 NTZ).

Jeho podstata spočívá v tom, že odsouzený nebude moci po dobu jeho výkonu navštěvovat stanovené akce (§ 76 odst. 3 NTZ).

Ustanovení § 77 NTZ popisují způsob výkonu tohoto trestu. Při výkonu tohoto trestu bude odsouzený povinen spolupracovat s probačním úředníkem způsobem, který mu stanoví, zejména postupovat podle stanoveného probačního plánu, vykonávat stanovené programy sociálního výcviku a převýchovy a programy psychologického poradenství. Bude-li to probační úředník považovat za potřebné, musí se odsouzený dostavit dle jeho pokynů v období bezprostředně souvisejícím s konáním zakázané akce k určenému útvaru Policie ČR. Do doby výkonu tohoto trestu se nezapočítává doba výkonu trestu odnětí svobody.

Otázkou ovšem zůstává, zda probační úředník v rámci výkonu tohoto trestu nemá až příliš široké pravomoce k stanovení povinností odsouzenému. Nový trestní zákoník, ani trestní řád neupřesňuje, kdo stanovuje probační plán, programy sociálního výcviku a převýchovy, ani programy psychologického poradenství v rámci výkonu tohoto trestu, zda je to soud či probační úředník. Davá dokonce probačnímu úředníkovi možnost uložit odsouzenému povinnost dostavit se dle jeho pokynů k útvaru Policie ČR, uzná-li

to za potřebné. Takovýto rozsah oprávnění probačního úředníka není stanoven v rámci kontroly jiných trestů a otázkou je, zda by nebylo vhodné tyto pravomoce upřesnit a některé z nich přenést na soud.

Opis rozhodnutí o výkonu tohoto trestu zašle předseda senátu středisku PMS jakmile nabude právní moci. Zároveň pověří opatřením probačního úředníka kontrolou nad výkonem tohoto trestu (§ 350i novely TŘ).

Probační úředník v rámci kontroly výkonu tohoto trestu vyzve odsouzeného, aby se dostavil v jím stanoveném termínu na příslušné středisko PMS za účelem projednání podmínek výkonu tohoto trestu, upozorní odsouzeného na následky nesplnění těchto povinností bez důležitého důvodu, projednává s odsouzeným podmínky výkonu trestu, považuje-li to za potřebné, stanovuje odsouzenému povinnost dostavovat se podle jeho pokynů k určenému útvaru Policie ČR. Při stanovení a kontrole podmínek výkonu tohoto trestu postupuje v součinnosti s příslušným útvarem Policie ČR, k němuž se má odsouzený v určené době dostavovat (§ 350i odst. 2, 3 novely TŘ).

Na řízení o podmíněném upuštění od výkonu zbytku trestu zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, jakož i na řízení o nařízení výkonu zbytku tohoto trestu, se obdobně užití ustanovení o podmíněném propuštění, § 331 až § 333 TŘ.

Tento trest hodnotím také pozitivně. Trestná činnost týkající se diváckého násilí je nejčastěji úzce spjata s pořádanými akcemi a z tohoto prostředí až na výjimečné situace nevybočuje. Proto není nutné zasahovat citelněji do života pachatele např. trestem odnětí svobody a uložení tohoto trestu může být vhodnějším řešením.

7 Exkurz do systému probačních služeb ve Francii

Francie patří bezpochyby k zemím s velkou tradicí a historií alternativních trestů a sociálních služeb. Aplikace probačních opatření jako jsou např. pokuty, krátké vazby, milost, koncept veřejně prospěšných prací, atd., jsou součástí francouzské právní úpravy již od doby revolučních a napoleonských trestních zákoníků.⁸³

7.1 Vývoj probační služby ve Francii

Probační služba se ve Francii vyvíjela převážně ze soukromého sektoru, a to přibližně do roku 1945, kdy je výkon porozsudkové asistence a péče o pachatele svěřen soukromým, z velké části křesťanským charitativním organizacím. Na tomto výkonu a péči se podíleli společnosti a kluby, které se roku 1893 sjednotily a vytvořily Union des sociétés de patronage. Stát v tomto období poskytoval pouze finanční pomoc. Od roku 1945 až dodnes se postupně rozvíjí účast státu na porozsudkové péči a podpoře.

V současné době je probační služba ve Francii součástí Penitenciární správy a podléhá úřední moci Ministerstva spravedlnosti. Nejedná se však pouze o státní službu. Soukromý i státní sektor v této oblasti vzájemně spolupracují.

V současné době jsou probační služby zaměřené jak na pachatele trestného činu, tak i na oběti a společnost, jejichž ochrana se dostává do popředí. Probace se stala součástí politiky bezpečnosti komunity. Bezpečnost občanů se objevuje za Jospinovi vlády jako jeden z cílů probačních služeb.⁸⁴

Mezi hlavní aktéry, kteří se podíleli na uplatňování probačních služeb a byli součástí reformního hnutí, patřily Probační výbory (Comités de probation et d'assistance aux libérés, CPAL), specializovaní soudci, kteří dohlížejí na výkon rozsudků (juge d'application des peines, JAP), Vězeňský direktorát a Vězeňská sociálně-výchovná služba (Services Sociaux Educatifs, SSE). Toto hnutí vedlo v roce 1999 k vytvoření Vězeňské rehabilitační a probační služby, neboli SPIP. SPIP v sobě sjednocuje Vězeňskou sociálně-výchovnou službu – SSE a Probační výbory - CPAL, tj.

---

83 Derks J. a spol. Probace v Evropě. Praha: IKSP, 2002, s. 72

84 Derks J. a spol. Probace v Evropě. Praha: IKSP, 2002, s. 72

milieu fermé (SSE), tedy uzavřené věznice a milieu ouvert (CPAL), tedy otevřené instituce. Tento vývoj znamenal posun k novému pojetí trestní justice.⁸⁵

Původní pojetí probace zahrnuje ve Francii tyto tradiční probační tresty.⁸⁶

- zastavení s probací
- odložení trestu kombinované s probací
- výkon veřejně prospěšných prací jako hlavní nebo doplňkový trest nebo jako
  - podmínka zastavení
  - podmíněné propuštění
  - vyloučení z určitých míst
  - péče po propuštění z výkonu trestu

Trest kombinovaný s probací se nejčastěji nařizuje při porušování práv opatrovnictví u dětí (abandon de famille) a v rodinných a korupčních případech (infractions contre les mœurs). Výkon obecně prospěšných prací se nařizuje častěji u majetkových trestných činů, např. krádeže nebo poškozování majetku a u dopravních přestupků, spíše než u trestných činů spáchaných proti osobě.⁸⁷

SPIP se snaží o postupné prosazování plynulejší a účinnější podpory a péče pachatelům trestných činů.

Mezi jejich hlavní cíle v prostředí otevřených institucí patří kontrola a dohled nad výkonem uložených trestů, vedení vyšetřování obviněných nebo obžalovaných při zpracování dotazníků nebo vyšetřovacích zpráv, pomoc při sociální reintegraci pachatele do společnosti a uplatnění dobrovolné propustky z vězení, pokud je pachatel požaduje.

V prostředí uzavřeného vězení je to ochrana rodinných a jiných sociálních vazeb, poskytování podpory a přípravy na získání propustky.

SPIP má tři funkce, a to:⁸⁸

---

85 Derks J. a spol. Probace v Evropě. Praha: IKSP, 2002, s. 75

86 Derks J. a spol. Probace v Evropě. Praha: IKSP, 2002, s. 77

87 tamtéž

88 Derks J. a spol. Probace v Evropě. Praha: IKSP, 2002, s. 78

“I. Přijímání, individuální nakládání a dohled nad pachateli.

II. Vytvoření a realizace partnerské sítě, rozvoj pozitivních iniciativ zaměřených na

- *sociální reintegraci a zpřístupnění sociálních práv;*
- *prevence chudoby;*
- *organizaci odborných školení, vzdělávání a zaměstnání;*
- *zpřístupnění kultury a vzdělání s cílem prevence negramotnosti;*
- *zdravotní léčení a sportovní aktivity s cílem prevence užívání drog, rozvoj vzdělání v oblasti zdraví.*

III. Soudní podpora, zpracování zpráv pro ukládání trestů, úprava trestů a vytvoření dohledných iniciativ.”

7.2 Organizace probační služby

Na ukládání a výkonu probačních služeb se podílí ve Francii především soudce vykonávající rozsudek, který může vydat opatření probační služby, specializovaný soudce (JAP), který dohlíží na výkon trestu a rozhoduje o individuálním plánu nakládání s pachateli, a dále probační služba samotná. Mezi hlavní úkoly specializovaných soudců patří rozhodování o obecném zaměření probačních opatření, která jsou uplatňována SPIP a hodnocení praktických schopností pachatele. Tyto úkoly provádějí specializovaní soudci ve spolupráci se soudci, kteří nařizují opatření probační služby. Specializovaní soudci mohou klasifikovat pracovníky probační služby a zasahovat do interní organizace probačních služeb.⁸⁹

Tato struktura probačních služeb je zaměřena pouze na práci s dospělými. Pro práci s mladistvými je ve Francii zřízena Služba pro mladistvé, která spolupracuje se soudy pro děti (Juge d'enfants), specializovanými soudci (JAP), se soudy pro mladistvé, Soudní ochranou pro mladistvé (Protection Judiciaire de la Jeunesse) a jejím ředitelstvím a Výchovnou službou (Education Service, SEAT). Služba na ochranu mladistvých může provádět vyšetřování, výsledky, organizovat výzkumné projekty, koordinovat státní služby v převýchově mladých lidí, pachatelů a ohrožených mladistvých. Pomáhá soudcům u soudů pro mladistvé a koordinuje vykonávání

---

89 Derks J. a spol. Probace v Evropě. Praha: IKSP, 2002, s. 80

příslušných opatření.⁹⁰

V jednotlivých fázích soudního procesu nacházíme různé funkce probace. Během fáze přípravného řízení se setkáváme s těmito cíly probačních úkonů:

- probace jako sociální rehabilitace, probace jako prevence kriminality, alternativa k trestnímu stíhání a řešení konfliktů, probace jako podpora a ochrana obětí.

S cílem probace jako sociální rehabilitace se můžeme setkat např. u opatření k umístění mladistvého do Střediska péče o děti (Service d'Assistance à L'Enfance) nebo léčebných, výchovných, školicích zařízení. Pokud je k sociální rehabilitaci zapotřebí dohled, lze uložit opatření k umístění mladistvého do zvláštního pozorovacího zařízení nebo může být nařízen dohled v komunitě (liberté surveillée d'observation). Program médiation-réparation (zprostředkování-odškodnění) je určen pro mladistvé a je zaměřen na rehabilitaci a prevenci recidivy. Zahnuje v sobě jak odškodnění oběti, tak i veřejně prospěšné práce.

K probaci jako prevenci kriminality, alternativy k trestnímu stíhání a řešení konfliktů můžeme uvést například možnost státního zástupce uzavřít případ po upomínce, dále rozhodnutí o tom, že pachatel, jehož trestný čin je postižitelný trestem odnětí svobody na dobu do tří měsíců, musí oběti zaplatit maximálně 1 524 Euro nebo odevzdat výtěžek z trestného činu, atd.⁹¹

Ve Francii existuje asi 150 služeb, které se zaměřují na podporu a ochranu obětí trestného činu. Většina z nich je sjednocena pod Národní ústav na podporu obětí a zprostředkovávání (Institut national d'aide aux victimes et de médiation, INAVEM). Mezi jejich služby patří například přijmutí a vyslechnutí každého, kdo se považuje za oběť trestného činu, navrhnout řešení jejich potíží, zprostředkovat kontakt s psychologem nebo jinou zdravotní službou a vypracovat o tom zprávu. Tato služba však oběti nezastupuje před trestními orgány, ani nevstupuje do soudního řízení.

Během procesní fáze SPIP většinou nemusí zasahovat. Pouze v některých případech se dostávají k soudu pracovníci SPIP k podání detailnějších informací o zázemí pachatele.

---

90 Derks J. a spol. Probace v Evropě. Praha: IKSP, 2002, s. 81

91 Derks J. a spol. Probace v Evropě. Praha: IKSP, 2002, s. 89

V této fázi lze vydat u mladistvých vyšetřujícím smírčím soudcem nebo soudcem, který vynáší rozsudek, opatření zprostředkování-odškodnění. Dále může dojít k zamítnutí obžaloby nebo k předčasnému ukončení společensko-výchovných opatření uložených nezletilým.⁹²

Intervenci probačních služeb v porozsudkové fázi můžeme rozdělit podle režimů, které mohou být uloženy pachatelům trestných činů. Rozlišujeme režimy otevřené nebo polootevřené (milieu ouvert / semi-ouvert), kterými rozumíme přechodné režimy mezi uvězněním a dohledem v komunitě nebo úplným trestem v komunitě. Jejich výhodami jsou zlepšení života po propuštění a zejména to, že nezpůsobují negativní následky jako dlouhodobé uvěznění. Metodami realizace těchto režimů je: vazba ve vězení s volným režimem (établissement ouvert), umístění mimo vězení (placement à l'extérieur) a polovazba, při které pachatel tráví část dne ve vězení a část dne mimo vězení za účelem práce, vzdělávání nebo jiných aktivit, které přispívají k jeho reintegraci do společnosti.

Dalším režimem je uložení trestu v komunitě (milieu libre). Při jeho úplném nebo částečném výkonu dochází k omezení svobody odsouzeného, nedochází však k jeho uvěznění ani k umístění do vazby.

Tento režim zahrnuje:

- pozastavení výkonu trestu kombinované s probací (sursis avec mise à l'épreuve)
- odložení pronesení obvinění kombinované s probací (ajournement avec mise à l'épreuve)
- TIG (veřejně prospěšné práce)
- vyloučení pachatele z určitých míst
- elektronicky dohlížená domácí vazba

Posledním typem režimu trestů je prostředí zavřených vězeňských zařízení (milieu fermé), ve kterých se uplatňují různé vězeňské režimy podle typů věznic. Jsou to maison d'arrêt, maison centrale a centres de détention.⁹³

Probační služby se dále podílí na dohledu při porozsudkové společensko-výchovné podpoře a péči u pachatelů sexuální trestné činnosti. Tento dohled je kontrolován

---

92 Derks J. a spol. Probace v Evropě. Praha: IKSP, 2002, s. 90 a násl.

93 Derks J. a spol. Probace v Evropě. Praha: IKSP, 2002, s. 91 a násl.

prostřednictvím specializovaných soudců JAP nebo SPIP.

8 PMS a její činnost v roce 2008 dle statistik

V této kapitole se zaměřím na činnost PMS v praxi z pohledu statistických údajů PMS v období let 2004-2008, se zaměřením na rok 2008, a také z pohledu Statistických ročenek kriminality Ministerstva spravedlnosti z let 2005-2007.

Tabulka č. 1: Celkový počet evidovaných případů PMS v ČR

Nově evidované případy PMS ČR	2004	%	2005	%	2006	%	2007	%	2008	%
Celkem evidováno	28403	100.0%	26338	100.0%	24885	100.0%	27648	100.0%	25465	100.0%
Z toho TČ mládeže	3969	14,0%	3780	14,4%	3817	15,3%	4553	16,5%	4111	14,9%
Z toho TČ spojená s drogami	839	3,0%	828	3,10%	712	2,9%	692	2,5%	657	2,4%

Tabulka č.1 zachycuje celkový počet nově evidovaných případů PMS v období r. 2004 – 2008. Z uvedené tabulky vyplývá, že počet případů se v tomto období proměnlivě zvyšuje a klesá s rozdílem v rozmezí do 3000 případů přibližně. V roce 2008 bylo celkově zaznamenáno 25 465 nových případů, což je o 2 183 méně než v roce 2007. Podíl nově evidovaných případů mladistvých a dětí do 15 let je také mírně nižší, je 14,9 %, oproti roku 2007, kdy byl tento podíl 16,5%. Došlo tedy k poklesu o 442 případů mládeže.

Tabulka č. 2 a 3: Podíl případů evidovaných u PMS v přípravném a vykonávacím řízení na celkovém počtu evidovaných případů u dospělých a mladistvých

celkem evidováno dospělých klientů za rok 2008		
Absolutně	21354	100,00%
z toho:	počet spisů	%
v přípravném řízení a řízení před soudem	3058	14,30%
ve vykonávacím řízení	18296	85,70%

celkem evidováno mladistvých a dětí za rok 2008		
Absolutně	4111	100,00%
z toho:	počet spisů	počet spisů v %
v přípravném řízení a řízení před soudem	2034	49,50%
ve vykonávacím řízení	2077	50,50%
spácháno dětmi 0-14	1093	26,60%

Následující tabulky nám umožňují porovnat celkový počet případů dospělých klientů PMS a mladistvých s dětmi mladšími 15 let v roce 2008 a jejich podíl v rámci přípravného řízení a řízení před soudem s řízením vykonávacím. Z těchto tabulek je patrné, že u dospělých klientů je stále podstatně větší počet případů uplatňovaných v rámci vykonávacího řízení než v řízení přípravném a před soudem. Tato tendence přetrvává od počátku činnosti PMS. U mladistvých je tento poměr prakticky vyrovnaný.

Tabulka č. 4: Celkový počet evidovaných případů PMS v rámci jednotlivých soudních krajů

Soudní kraj	2004	2005	2006	2007	2008
Praha	2698	2236	1877	2128	1792
Střední Čechy	2558	2410	2326	2687	2685
Jižní Čechy	2208	2206	1977	2279	1915
Západní Čechy	3328	3106	2638	2961	2724
Severní Čechy	4212	3957	4026	4775	4571
východní Čechy	2791	2593	2460	2764	2371
Jižní Morava	4970	4609	4693	5006	4711
Severní Morava	5638	5221	4888	5048	4696
Celkem ČR	28403	26338	24885	27648	25465

Situaci v rámci soudních krajů ČR popisuje tabulka č. 4. Nejvíce evidovaných případů bylo v celém sledovaném období v kraji Severomoravském, nejméně v období 2004 – 2005 v kraji Jihočeském a v letech 2006 - 2008 v hlavním městě Praha. V roce 2008 nastal největší pokles evidovaných případů oproti roku 2007 ve Východočeském kraji, a to o 393 případů, a nejnižší pokles v kraji Středočeském, o 2 případy.

Tab. č. 5: Úkony v rámci přípravného řízení a řízení před soudem u dospělých (r. 2008)

KRAJ	ZRK	P NVD §73 odst. 1 písm. c) TR	NVD §73 odst. 1 písm. c) TR	PZTS § 307 TR	jiné	Celkem	Celkem v %
1 Praha	43	7	27	2	4	83	2,70%
2 Praha - východ	110	0	43	2	4	159	5,20%
3 České Budějovice	258	0	23	5	0	286	9,40%
4 Plzeň	182	1	64	7	0	254	8,30%
5 Ústí nad Labem	975	1	52	13	3	1044	34,10%
6 Hradec Králové	117	2	12	9	5	145	4,70%
7 Brno	673	1	38	6	4	722	23,60%
8 Ostrava	317	1	35	11	1	365	11,90%
Celkem absolut.	2675	13	294	55	21	3058	100,00%
Celkem v %	87.5%	0.4%	9.6%	1.8%	0.7%		

Z celkového počtu 3 058 nově evidovaných případů dospělých klientů v rámci přípravného řízení a řízení před soudem za rok 2008 bylo zaznamenáno nejvíce případů v souvislosti s tzv. zprostředkováním řešení konfliktu neboli ZRK. Tato kategorie v sobě zahrnuje přípravu podkladů pro možnost uplatnění odklonů – PZTS a narovnání, ale i přípravu podkladů pro možnost uložení jiného alternativního rozhodnutí. Druhou nejpočetnější skupinou jsou případy v rámci kontroly výkonu náhrady vazby dohledem probačního úředníka (dle § 73 odst. 1 písm. c) TR).

Tabulka č. 6: Úkony v rámci přípravného řízení a řízení před soudem u mladistvých a dětí ml.15 let za rok 2008

KRAJ	ZRK	PP NVD §73/3 TR	NVD §73/3 TR	PZTS §307 TR	VO D §16 zsvm	VO PP _r §17 zsvm
1 Praha	40	0	2	2	2	0
2 Praha - východ	58	0	3	7	0	1
3 České Budějovice	226	0	0	7	0	2
4 Plzeň	215	1	1	21	3	9
5 Ústí nad Labem	268	2	5	27	4	8
6 Hradec Králové	100	0	3	35	2	6
7 Brno	277	0	4	20	4	6
8 Ostrava	490	0	4	65	4	12
Celkem absolut.	1674	3	22	184	19	44
Celkem v %	78.9%	0.1%	1.0%	8.7%	0.9%	2.1%

VO VPo §18 zsvm	VOM §19 zsvm	OTS §70 zsvm	jiné		Celkem	Celkem v %
1	0	0	0	0	47	2,20%
0	0	0	0	8	77	3,60%
3	0	0	0	0	238	11,20%
23	1	1	1	1	276	13,0%
16	2	0	0	0	332	15,60%
5	0	0	0	0	151	7,10%
57	2	0	0	0	370	17,40%
53	0	0	0	3	631	29,70%
158	5	1	1	12	2122	100,00%
7,4%	0,2%	0,0%	0,0%	0,6%		

U mladistvých a dětí je situace v rámci přípravného řízení, řízení před soudem i řízení vykonávacího ovlivněna skutečností, že mladistvým a dětem je možno ukládat více jak jedno opatření. Proto je součet úkonů vyšší než celkový počet evidovaných případů. V rámci přípravného řízení a řízení před soudem u mladistvých a dětí v roce 2008 je možno zaznamenat největší podíl činnosti PMS v souvislosti s přípravou tzv. zprostředkování řešení konfliktu, stejně tak jako u dospělých. Ta tvoří 78,9 % činnosti v rámci přípravného řízení a řízení před soudem u mladistvých a dětí. Dále je to pak činnost v souvislosti s kontrolou výkonu PZTS (8,7 %) a dodržování výchovných povinností a výchovných omezení (7,4 %).

Tabulka č. 7: Úkony v rámci vykonávacího řízení u dospělých za rok 2008

KRAJ	OPP § 45a TZ	PUPD §26 TZ	PO §58 TZ	POD § 60a TZ	PP §61 TZ	PPD §63 TZ	P PPD	jiné		Celkem	Celkem v %
1 Praha	971	1	7	449	2	115	20	0		1565	8,60%
2 Praha - východ	1384	7	105	520	2	140	93	0		2251	12,30%
3 České Budějovice	898	2	0	281	0	78	5	1		1265	6,90%
4 Plzeň	1295	0	1	360	0	147	202	0		2005	11,00%
5 Ústí nad Labem	2061	4	6	481	0	187	141	2		2882	15,80%
6 Hradec Králové	1264	2	2	282	0	186	75	1		1812	9,90%
7 Brno	2341	3	2	494	0	272	97	0		3209	17,50%
8 Ostrava	2656	2	2	263	0	242	140	2		3307	18,10%
Celkem	12870	21	125	3130	4	1367	773	0		18296	100,00%
Celkem v %	70.3%	0.1%	0.7%	17.1%	0.0%	7.5%	4.2%	0.0%			

V rámci vykonávacího řízení u dospělých klientů za rok 2008 dochází k největší vytíženosti PMS v rámci trestů obecně prospěšných prací, a to u 12 870 případů, a podmíněného odsouzení s dohledem u 3130 případů. Podíl 7,5 % činnosti PMS u

dospělých klientů v rámci vykonávacího řízení patří úkonům PMS v souvislosti s institutem podmíněného propuštění s dohledem a 4,2 % patří úkonům v souvislosti s přípravou podkladů pro možnost tohoto propuštění.

Tabulka č. 8: Dílčí počet případů evidovaných v rámci vykonávacího řízení dospělých

Rok	OPP		Probační a parolová činnost	
	počet	%	počet	%
2004	14418	74,3	4054	20,9
2005	13803	74,4	3978	21,5
2006	13170	74,3	3820	21,5
2007	14038	71,7	4752	24,1
2008	12870	70,3	4647	25,4

Tabulka č. 8 se soustřeďuje na dvě nejvytíženější oblasti činnosti PMS, a to na zajištění výkonu trestu OPP a na probační a parolovou činnost probačních pracovníků v rámci vykonávacího řízení dospělých. Na této tabulce vidíme vývoj poměrů těchto činností ve sledovaném období. Zajištění výkonu trestu OPP, který zastává majoritní podíl okolo 70 – 74 %, v tomto období mírně klesá oproti probační a parolové činnosti probačních pracovníků, a to celkově o 4 %.

Tabulka č. 9: Úkony v rámci vykonávacího řízení u mladistvých a dětí ml.15 let za rok 2008

KRAJ	vo D §16 zsv m	vo Ppr §17 zsv m	vo VPo §18 zsv m	vom §19 zsv m	OL §21 zsv m	ov §21 zsv m	puto §14 zsv m	to OPP §26/1 zsv m	to Po §27 zsv m	to PoD §28 zsv m
1 Praha	23	0	27	2	1	0	14	25	0	0
2 Praha - východ	19	4	2	0	0	0	17	49	0	0
3 České Budějovice	6	9	13	1	0	0	2	29	0	1
4 Plzeň	19	2	2	0	0	0	2	85	0	0
5 Ústí nad Labem	10	11	21	7	0	0	18	149	1	1
6 Hradec Králové	13	12	17	5	0	0	10	80	0	0
7 Brno	39	17	11	3	0	0	7	168	0	0
8 Ostrava	31	4	33	3	0	0	3	88	0	0
Celkem absolut.	160	59	126	26	1	0	78	673	1	2
Celkem v %	7.0%	2.6%	5.5%	1.1%	0.0%	0.0%	3.4%	29.6%	0.0%	0.1%

to PO §33/1	to POD §33/2	to NOS §31 zsv m	Ov to OS §77 zsv m	PPPVTO OS §63tz	PPVTO OS §78 zsv m	O pD §93/1a zsv m	O pPR §93/1c zsv m	O pOV §93/1a zsv m	jiné	Cel kem	v %
23	16	0	0	0	3	17	0	0	0	151	6,60%
3	25	0	1	0	2	76	1	0	0	188	8,80%
9	25	0	0	0	2	49	0	0	0	146	6,40%
3	20	0	0	0	1	67	1	0	0	202	8,80%
34	43	0	1	0	2	65	0	0	1	364	16,00%
13	27	0	0	1	2	114	0	0	0	284	12,80%
9	23	6	0	0	2	167	0	0	1	453	18,80%
22	49	3	1	3	6	198	11	0	0	465	20,40%
116	228	9	3	4	20	753	13	0	2	2274	100,00%
5.1%	10.0%	0.4%	0.1%	0.2%	0.9%	33.1%	0.6%	0.0%	0.1%		

Největší podíl činnosti v rámci vykonávacího řízení mladistvých a dětí zaznamenáváme u agendy spojené se zajištěním výkonu výchovného opatření - dohledu probačního úředníka (33,1 %), za ním následuje trestní opatření OPP (29,6 %). Dále je to pak s 228 případy trestní opatření podmíněné odsouzení s dohledem.

Tabulka č. 9: Úkony v rámci vykonávacího řízení u mladistvých a dětí ml.15 let za rok 2008

	2005	%	2006	%	2007	%
Odsouzené osoby	67561	100,00%	69445	100,00%	75728	100,00%
Odnětí svobody nepodmíněně	10253	15,18%	9997	14,40%	9871	13,03%
Odnětí svobody podmíněně s dohledem	2127	3,15%	2159	3,11%	2192	2,89%
Obecně prospěšné práce	12512	18,52%	12273	17,67%	12496	16,50%

Tato tabulka zaznamenává údaje ze Statistické ročenky kriminality o počtu odsouzených osob v období let 2005-2007 a podíl uložených trestů odnětí svobody, podmíněného odsouzení s dohledem a trestu OPP k celkovému počtu odsouzených osob.

Z této tabulky je patrné, že ukládání trestu odnětí svobody v letech 2005-2007 mírně klesá, a to z 10 253 případů na 9 871. I jeho podíl k počtu celkově odsouzených osob klesá, a to z 15,18 % v roce 2005 na 13,03 % v roce 2007, což je velmi pozitivní. Ukládání trestu podmíněného odsouzení s dohledem, na jehož realizaci se podílí PMS, v tomto období mírně stoupá z počtu 2127 případů na 2192 případů. Jeho podíl na celkovém počtu odsouzených však bohužel klesá z 3,15 % na 2,89 %, stejně tak jako u trestu OPP, přestože v období let 2006 až 2007 zaznamenáváme jeho mírný nárůst v

počtu uložených případů z 12 273 na 12 496.

Na jednotlivých tabulkách jsme mohli porovnat činnost PMS v období let 2004 – 2008 se zaměřením na rok 2008, její činnost v rámci jednotlivých soudních krajů a podíl uložených trestů OPP a podmíněného odsouzení s dohledem, na jejichž realizaci se PMS podílí, k celkovému počtu odsouzených osob v letech 2005-2007.

PMS si za svou skoro devítiletou existenci vybudovala pevné místo v systému české justice. Jak vidíme i na tabulkách, má velice široký záběr, což přispívá k ulehčení zatíženosti české justice.

Bohužel však zatíženost probačních pracovníků je stále velmi vysoká. V období posledních 8 let je průměrný počet nově evidovaných případů na jednoho probačního pracovníka 113. Toto číslo je velmi vysoké, představíme-li si, že se průměrná délka práce probačního pracovníka na případu v rámci přípravného řízení pohybuje okolo 3 měsíců a doba v rámci vykonávacího řízení až 7 let a že jsou probační pracovníci zatěžováni i jinou agendou, která spadá do jejich působnosti

Vysvětlivky k tabulkám:

ZRK: zprostředkování řešení konfliktu	př VO D - výchovná opatření dohled (§15/2a)(§16)
PNVD: příprava, stanovisko k nahrazení vazby dohledem	př VO PPr - výchovná opatření probační program (§15/2b)(§17)
NVD: výkon nahrazení vazby dohledem	př VO VPo písm.a-g - výchovná opatření výchovné povinnosti (§15/2c) + druhy (§18/1): písm. a)-g)
PZTS pov/omez: podmíněné zastavení trestního stíhání s uloženými přiměřenými povinnostmi, omezeními	př VOM písm.a-h - výchovná omezení (§15/2d) + druhy (§19/1): písmeno a)-h)
OPP: obecně prospěšné práce	př jiné - činnost v jiných případech v přípravném řízení, které nebyly blíže vymezeny
PUPD (dohled): podmíněné upuštění od potrestání s uloženým dohledem	v VO D - výchovná opatření dohled (§15/2a)(§15)
PO: podmíněné odsouzení s uloženými přiměřenými povinnostmi, omezeními	v VO PPr - výchovná opatření probační program (§15/2b)
POD (dohled): podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s uloženým dohledem	v VO VPo písm. a-g - výchovná opatření výchovné povinnosti (§15/2c) + druhy (§18/1): písmeno a) - g)
PP pov/omez: podmíněné propuštění s uloženými povinnostmi, omezeními	v VOM písm.a-h - výchovná omezení (§15/2d) + druhy (§19/1): písmeno a)-h)
PPD: podmíněné propuštění s dohledem	v OL - ochranná opatření (§21): ochranné léčení (OL)
P PPO: příprava podkladů pro možnost podmíněného propuštění s dohledem	v OV - ochranná opatření (§21): ochranná výchova (OV)
Jiné specifik.: jiná činnost nespécifikovaná v ostatních položkách	v PUTO - podmíněné upuštění od uložení trestního opatření (§14)
př PP UpTO - příprava podkladů pro upuštění od uložení trestního opatření (§11)	v TO OPP - trestní opatření - obecně prospěšné práce (§24/1a)
př PP odkl - příprava podkladů pro odklon (§§ 307,309 tř.)	v TO Po - peněžitě opatření (§24/1 b)
př PP jiné alt - příprava podkl. pro jiné alternativní rozhodnutí	v TO PoO - peněžitě opatření s podmíněným odkladem výkonu (§24/1 c)
př PP NVD - příprava podkl. pro nahrazení vazby dohledem	v TO PO - podmíněné odsouzení (§24/1 g)
př NVD - náhrada vazby dohledem	v TO POD - podmíněné odsouzení s dohledem (§24/1 h)
př PZTS - kontrola výkonu PZTS (§ 308 tř.)	v TO NOS - nepodmíněné odnětí svobody (§24/1 i)
	v OVTOOS - odklad výkonu trestního opatření odnětí

svobody (§77)
v PP PPVTO OS - příprava podkladů pro podmíněné
propuštění z výkonu trestního opatření odnětí svobody

v PPVTO OS - podmíněné propuštění z výkonu
trestního opatření odnětí svobody (§78)

9 Závěr

Jak již jsem v úvodu zmínila, mým cílem bylo popsat Probační a mediační službu ČR a její činnost se zaměřením na její uplatnění při výkonem alternativních trestů jak z hlediska platné právní úpravy, tak také nastínit její vývoj, seznámit podrobněji s instituty probace a mediace, které tvoří hlavní náplň činnosti PMS, a v neposlední řadě také shrnout její uplatnění v praxi, zhodnotit jeho nedostatky a pokusit se navrhnout jejich možná řešení.

Jak ukazuje praxe, uvěznění má na určité skupiny pachatelů více negativních než pozitivních vlivů, zatímco jejich aktivní zapojení do řešení trestného činu častokrát mnohem lépe vede k naplnění účelu trestního zákona, nemluvě o případném odškodnění oběti trestného činu. Nejen z těchto důvodů se postupně stávaly součástí českého právního řádu jednotlivé odklony v trestním řízení a alternativní tresty.

Samozřejmě, že je někdy nezbytné provést klasické řízení, uložit v něm nepodmíněný trest odnětí svobody a ochránit tak společnost před další trestnou činností odsouzeného, jsou však i pachatelé trestných činů, kteří žijí řádným způsobem života a jejich trestný čin je pouze ojedinělým vybočením. Zejména v těchto případech je vhodné uplatnit odklony v trestním řízení nebo uložit alternativní trest vhodný pro konkrétní případ. Jednotlivé případy jsou rozmanité a orgány činné v trestním řízení by měly hodnotit každý individuálně ze všech hledisek.

Zavedením PMS v ČR se podařilo významným způsobem přispět k uplatňování tohoto alternativního způsobu řešení trestních věcí. Právní úprava organizace PMS je, podle mého názoru, v tomto směru dostatečná.

Co se však týká organizačního zajištění PMS, skýtá tato oblast značné nedostatky, které brání PMS v kvalitním plnění jejích zákonem vymezených úkolů. Prakticky od počátků fungování PMS je upozorňováno na nedostatečné personální obsazení jednotlivých středisek. Stavby byly sice postupně navyšovány, ale zdaleka nebylo dosaženo optimálního počtu zaměstnanců, který by umožnil nejen specializaci jednotlivých probačních úředníků a asistentů, ale i samotné kvalitní zajištění všech

zákonných povinností PMS. Ve většině případů jsou jednotliví úředníci zatíženi již samotným vedením probačních spisů a zajišťováním výkonu trestu OPP, které je těžištěm jejich činnosti. Proto je nutné posílení personálních kapacit PMS nebo omezení některé její aktivity, jinak nebudou schopni probační pracovníci kvalitně vykonávat např. dohled, kontrolu dodržování přiměřených omezení a povinností, kontrolu během zkušební doby nebo poskytovat soudní pomoc, a z těchto institutů se stanou pouze formální úkony bez hlubšího významu.

Dalším organizačním nedostatkem je materiální zajištění PMS. Vzhledem k nedostatečnému počtu služebních automobilů a mobilních telefonů, je značně omezena mobilita probačních pracovníků a možnost jejich navazování kontaktu s klienty. To se stává velkým problémem při výkonu dohledu a kontroly chování odsouzených, zvláště pokud žijí v odlehlejších místech od středisek PMS.

Možným řešením tohoto problému je zapojení dobrovolníků z řad občanů do některých činností PMS, jak je to běžné v některých jiných státech. Zákon o PMS s touto možností počítá v § 4 odst. 6, ve kterém stanoví, že úkony probace a mediace, které nejsou zákonem o PMS nebo zvláštním zákonem svěřeny do výlučné působnosti PMS, mohou vykonávat nebo se na nich podílet i jiné osoby. Probační úředníci by pak měli více času na jednotlivé případy a mohli se jim efektivněji věnovat.

Tato nedostatečná obsazenost se pravděpodobně ještě výrazněji projeví po zavedení nového trestu domácího vězení a trestu zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce.

Kontrolu trestu domácího vězení by měla do vybudování systému kontroly pomocí elektronického monitorování zajišťovat PMS. Vzhledem však k její personální obsazenosti a mobilitě jejích pracovníků si lze tuto kontrolu jen ztěžít představit. Zatímco elektronické náramky umožňují monitorovat pohyb odsouzených nepřetržitě, PMS není momentálně připravena zajistit ani její namátkovou kontrolu jednou týdně.

Ačkoliv první koncepce činnosti PMS směřovaly k tomu, že jejich těžištěm bude přípravné řízení, zejména z hlediska širšího uplatňování odklonů, v praxi se tento trend

bohužel neuchytil.⁹⁴

Přitom by činnost PMS v této fázi mohla být velmi prospěšná, a to především v rámci poskytování soudní pomoci a úkonů mediace. Vykonávání jednotlivých činností probačními úředníky však ovlivňuje nejenom jejich zákonné vymezení, ale také orgány činné v trestním řízení, které rozhodují o frekvenci používání jednotlivých institutů, při nichž se činnost PMS uplatňuje.

V této souvislosti bych také zmínila možnosti úpravy ustanovení § 4 odst. 7 zákona o PMS, který stanoví vázanost působení probačních úředníků na pokynech orgánů činných v trestním řízení pouze s výjimkou mediace. Tato vázanost má nepochybně svůj opodstatněný význam ve vykonávacím řízení, nikoli však v počátečních fázích činnosti PMS, především při obstarávání podkladů o osobě obviněného v rámci soudní pomoci, apod., kdy není účelné, aby tato činnost byla vázána na konkrétní pokyn orgánů činných v trestním řízení.

Z praxe probačních pracovníků lze také dovodit nedostatek při výkladu právní úpravy součinnosti PMS se soudci a státními zástupci. Jedná se o § 4 odst. 2 zákona o PMS, jehož extenzivním výkladem někdy dochází k přenášení administrativní agendy soudů a státních zastupitelství na PMS.

Co se týká řízení vykonávacího, rozhodování soudu o alternativních trestech a opatřeních by mělo probíhat v úzké součinnosti s PMS a opírat se o její vypracované podklady. Tímto způsobem lze docílit lepší účinnosti a vykonatelnosti těchto trestů a opatření.

Vzhledem však k neurčitosti a rozsahu ustanovení § 4 odst. 2 písm. d) zákona o PMS dochází někdy k zatěžování probačních pracovníků v rámci mnoha alternativních trestů, ochranných a výchovných opatření, jejichž kontrola výkonu spočívá pouze v administrativní činnosti zahrnující zasílání písemných dotazů a poté zpráv soudu. Zamezení nutnosti plnění těchto úkonů by vedlo k uvolnění personálních kapacit PMS a jejich lepšímu a smyslupnějšímu využití v rámci vykonávacího i přípravného řízení, zejména s ohledem na odborné znalosti a zkušenosti pracovníků PMS.

---

94 Změna nastala u mladistvých klientů PMS v souvislosti s účinností zákona o soudnictví ve věcech mládeže.

Výhrady k právním úpravám trestu OPP a podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem a jejich nedostatky v praxi jsem již uvedla v jednotlivých kapitolách.

Dalším předpokladem k tomu, aby PMS mohla své úkoly plnit efektivně, je informovanost veřejnosti o jejím působení. V současné době nemají o činnosti PMS dostatečný přehled ani obvinění a poškození trestným činem, ani veřejnost. Stejně důležitý je také pozitivní postoj občanů k této instituci a její prospěšnosti v rámci trestního řízení.

Ačkoli je Probační a mediační služba relativně novou institucí v českém trestním právu, lze jí a její začlenění do řešení trestních věcí v České Republice i přes výše zmiňované nedostatky hodnotit pozitivně, neboť se jí daří plnit úkoly v rámci trestního řízení v celku úspěšně.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- Císařová D., Čížková J. *Několik poznámek k otázce narovnání jako zvláštního způsobu řízení, ratio legis a vztah k předpisům práva občanského*. Trestní právo, 1998, č. 6
- Derks J. a kol. *Probace v Evropě*. 1. vyd., Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2002
- Doubravová D. a kol. *Příručka pro probaci a mediaci*. 1. vyd., Praha: SPJ – Institut pro probaci a mediaci, 2001
- Fenyk J. a kol. *Mediace jako alternativní podoba naplnění trestní spravedlnosti*. Trestní právo, 1998, č. 1
- Fenyk J. a kol. *Mediace jako alternativní podoba naplnění trestní spravedlnosti*. Trestní právo, 1998, č. 2
- Hrudka J. *Místo mediace a alternativního řešení trestních věcí v sociální prevenci kriminality*. Bezpečnostní teorie a praxe, 2007, č. 4
- Chodura B., Bernard J. *Zkušenosti s mediací v rámci výkonu trestu odnětí svobody a vyhlídky do budoucna*. České vězeňství, 2005, č. 1
- Jelínek J. a kol. *Trestní zákon a trestní řád s poznámkami a judikaturou a předpisy souvisící*. 25. vyd., Praha: Linde Praha, a. s., 2007
- Karabec Z. *Krátkodobé tresty – jeden z problémů českého vězeňství*. Trestní právo, 2000, č. 4
- Karabec Z. *Restorativní justice: Sborník příspěvků a dokumentů*. 1. vyd., Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004
- Klíma P. *Bulletin pro sociální prevenci, pomoc a intervenci*. Éthum, 2003, č. 36
- Novotný O. a kol. *Kriminologie*. 3. vyd., Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2008
- Novotný O., Vanduchová M. a kol. *Trestní právo hmotné – I. Obecná část*. 5. vyd., Praha: ASPI - Wolters Kluwer, 2007
- Poslání a organizační struktura probační a mediační služby (mezinárodní diskusní fórum)*, Příloha č.1 časopisu České vězeňství č. 1/1999, Praha : Sdružení pro rozvoj sociální práce v trestní justici, 1999
- Přesličková H., Gajdoš R., Krutina M. *Obecně prospěšné práce a další instituty restorativní justice*. 1. vyd., Praha: Český helsinský výbor, 2003

- Rozum J. a kol. *Vybrané problémy sankční politiky*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005
- Rozum Jan a kol. *Institut dohledu u podmíněného propuštění*. 1. vyd., Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004
- Rozum J., Kotulan P., Tomášek J. *Účinnost dohledu u osob podmíněně propuštěných*. 1. vyd., Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008
- Rozum J., Kotulan P. a kol. *Výzkum institutu narovnání*. 1. vyd., Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1999
- Rozum J., Kotulan P., Vůjtěch J. *Výzkum nově zavedených prvků probace do trestního práva ČR - výzkum uskutečněný v rámci programu Účinky transformace trestního zákonodárství na stav kriminality a zvyšování efektivnosti justice ve vztahu k bezpečnosti občanů v horizontu roku 2000*. 1. vyd., Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000
- Sotolář A., Púry F., Šámal P. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. 1. vyd., Praha: C. H. Beck, 2000
- Sotolář A., Šámal P. a kol. *K návrhu zákona o justiční mediační a probační službě ve světle připravované rekodifikace trestního práva hmotného a procesního*. Část 1, Právní praxe, 1999, č. 4
- Sotolář A., Sovák Z. a spol. *Právní rámec alternativního řešení trestních věcí. Díl první*. Institut vzdělávání Ministerstva spravedlnosti ČR, 2001
- Sotolář A. *Programy probačního typu ve smyslu zákona o soudnictví ve věcech mládeže*. Trestněprávní revue. 2006, č. 7
- Šabata K. *Některé aspekty spolupráce státního zástupce s Probační a mediační službou*. Státní zastupitelství, 2007, č. 3
- Van Kalmthout Anton M. *Realizace alternativních trestů, některé zkušenosti západoevropských zemí*. Právní rozhledy, 1997, č. 12
- Větrovec V. a kol. *Zákon o mediaci a probaci: komentář*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002
- Zehr H. *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003
- Žatecká E. *Postavení a úkoly probační a mediační služby*. 1. vyd., Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2007
- Žatecká E. *Probační a mediační služba dle platné právní úpravy*. Časopis pro právní vědu a praxi, 2004, č. 2

Ostatní zdroje:

www.pmscr.cz

www.justice.cz

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

LZPS

usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů

TŘ, trestní řád

zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů

TZ, trestní zákon

zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

zákon o PMS

zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů

ZSM, zákon o soudnictví ve věcech mládeže

zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

NTZ

zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

novela TŘ

zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů, s účinností od 1.1.2010

SUMMARY

The aim of this Diploma thesis named „The Tasks of Probation and Mediation Service in Serving Alternative Sentences“ is to analyze the role of the Probation and Mediation Service in Czech Republic, especially in serving alternative sentences, to describe its legal regulation in Czech Republic and problems of serving its tasks in practice.

Probation and Mediation Service is a component of a new applying principle of restorative justice and provides support enforcement of alternative punishments. These activities have had tradition for many decades in other countries. In the Czech legal system PMS is relative new institution. The Probation and Mediation Service is implemented to the Czech legislature by legal act number 257/2000 Collection.

The thesis is composed of nine chapters, each of them dealing with different aspects of PMS and its activities.

The role and activities of PMS are based on the principles of the restorative justice. Therefore, the second chapter of my thesis contains the definition of the notion of the restorative justice, explains its characteristic features and differences between its conception and the conception of retributive justice. Third chapter explicates the main activity of PMS, the probation. Chapter Four concentrates on PMS, its organization and principles, the duties of probational officers and assistants, the activities of probation and mediation services and cooperation with other institutions. Chapter five shows particular tasks of PMS. Chapter six represents the cardinal part of the thesis. This chapter describes the role of PMS during the serving of the compulsory work and conditional sentence under supervision. New punishments, established by legal act number 40/2009 Collection, are mentioned here too. Comparison with the French system of probation and mediation services can be founded in the chapter seven. Chapter eight analyzes last five years experiences with the PMS activities. Conclusions are drawn in chapter nine.

At present time Probation and Mediation Service has its particular position in

public service and in legal system in Czech Republic and we can consider its role positive.

Klíčová slova:

Probační a mediační služba

Probation and Mediation Service

Alternativní trest

Alternative punishment

Probace

Probation

Název diplomové práce:

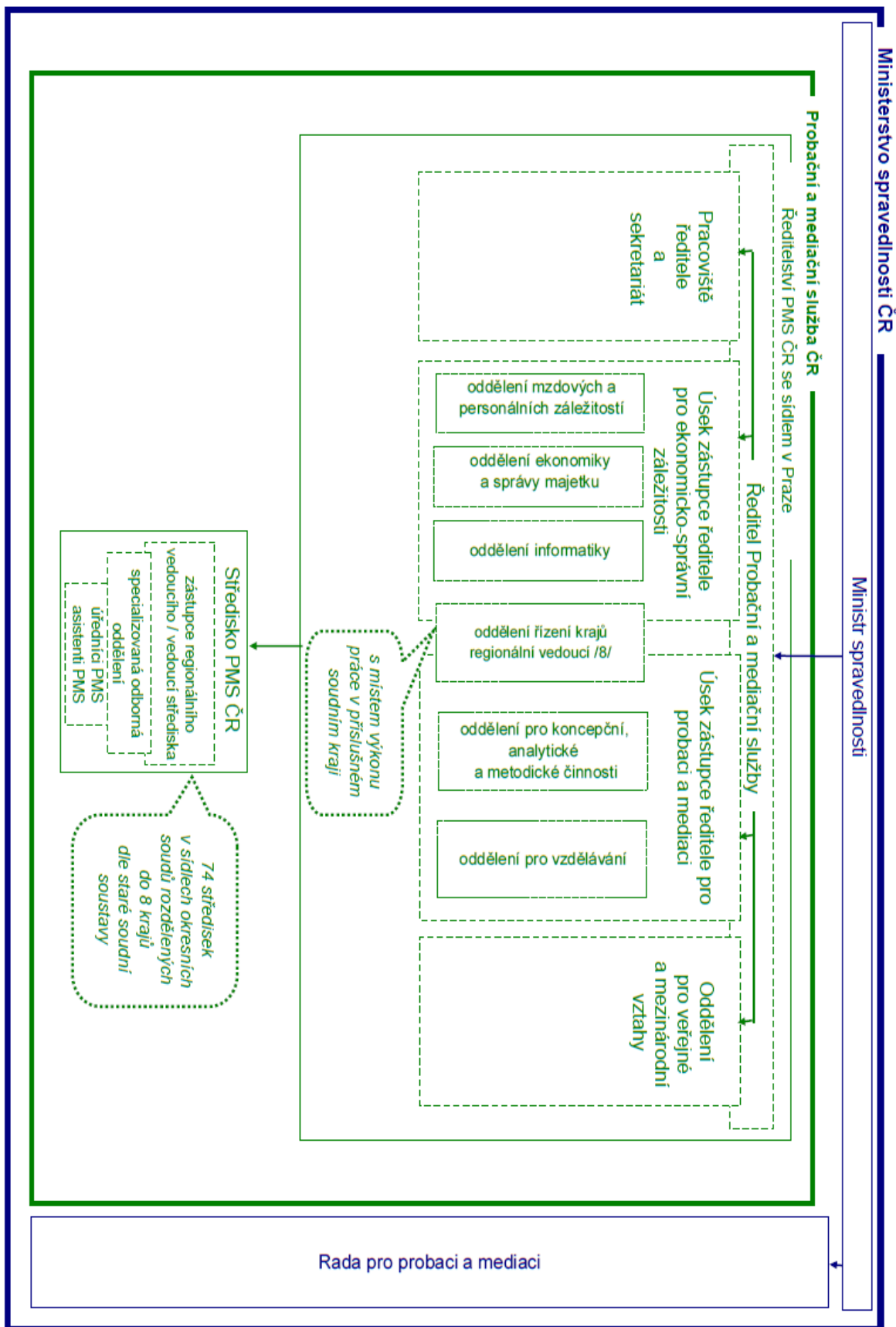
The Tasks of Probation and Mediation Service in Serving Alternative Sentences

PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Schéma organizační struktury PMS

Příloha č. 2: Statut PMS

PŘÍLOHA č. 1

PŘÍLOHA č. 2

STATUT

Probační a mediační služby ČR

Ministerstvo spravedlnosti vydává podle v § 3 odst. 6, § 6 odst. 5 a § 15 odst. 3 zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákon o Probační a mediační službě), Statut Probační a mediační služby

Oddíl I.

Postavení a působnost Probační a mediační služby

1. Probační a mediační služba byla zřízena na základě zákona o Probační a mediační službě.
2. Probační a mediační služba plní úkoly v trestním řízení a vykonává oprávnění vymezená v trestním zákoně, trestním řádu a zákoně o Probační a mediační službě, případně v dalších zákonech.

Oddíl II.

Organizace a řízení Probační a mediační služby

Čl. 1

Organizace Probační a mediační služby

1. V čele Probační a mediační služby stojí ředitel, který jedná jejím jménem. Ředitele jmenuje a odvolává ministr spravedlnosti.
2. Probační a mediační služba se člení na ředitelství a střediska působící v sídlech okresních soudů nebo na roven jim postavených soudů (dále jen „okresní soudy“).

ČI. 2

Ředitel

1. Ředitel řídí, organizuje a kontroluje činnost Probační a mediační služby a odpovídá za ni ministru spravedlnosti.
2. Řízením určitých úseků činnosti může ředitel pověřit své zástupce. Jednoho ze zástupců ředitel pověří zastupováním v plném rozsahu práv a povinností , v době své nepřítomnosti.
3. Ředitel je ministrem spravedlnosti zmocněn pověřovat řízením a koordinací činností středisek v daném regionu (soudním kraji) regionálního vedoucího..
4. Ředitel, po projednání s příslušným regionálním vedoucím, může navrhnout ministru spravedlnosti sloučení nebo rozdělení středisek v obcích, jež jsou sídly dvou nebo více okresních soudů.
5. Ředitel rozhoduje na návrh vedoucího střediska po projednání s regionálním vedoucím o vnitřním členění střediska.
6. Ředitel vydává vnitřní předpisy k zajištění činnosti Probační a mediační služby.
7. Ředitel spolupracuje s Radou pro probaci a mediaci.
8. Ředitel předkládá „Studijní program vzdělávání úředníků a asistentů Probační a mediační služby" ke schválení ministru spravedlnost.

ČI. 3

Ředitelství

1. Ředitelství Probační a mediační služby
  - a) zajišťuje chod Probační a mediační služby po stránce hospodářské, materiální, finanční, personální a organizační,
  - b) řídí a organizuje vlastní vzdělávací, informační, koncepční, metodickou a analytickou činnost,
  - c) rozvíjí mezinárodní spolupráci s institucemi působícími v oblasti probace a mediace, sociální práce v trestní justici a sociálních služeb.
  - d) prošetřuje stížnosti na způsob výkonu funkce regionálního vedoucího nebo pokud je jejich obsahem nesouhlas se způsobem, jakým byla stížnost v téže věci vyřízena regionálním vedoucím
2. Sídlem ředitelství je Praha.
3. Jednotliví zaměstnanci ředitelství mohou z pověření ředitele plnit pracovní úkoly též ve střediscích. V případě regionálního vedoucího lze tohoto pracovníka pověřit i dlouhodobou činností v těchto střediscích.

ČI. 3a

Regionální vedoucí

1. Regionální vedoucí je zaměstnancem ředitelství, který je, na základě zmocnění ministrem spravedlnosti, pověřen ředitelem k výkonu své funkce.
2. Regionální vedoucí je odpovědný za řádný chod středisek Probační a mediační služby, která patří dojm řízeného regionu, (soudního kraje). Vedoucím těchto středisek je regionální vedoucí přímým nadřízeným.
3. K zajištění řádného chodu středisek má regionální vedoucí kompetence zejména v oblastech řídicích, kontrolních a personálních .
4. Regionální vedoucí prošetřuje stížnosti na způsob výkonu funkce vedoucího střediska nebo pokud je jejich obsahem nesouhlas se způsobem, jakým byla stížnost v téže věci vyřízena vedoucím střediska.
5. Regionální vedoucí, pokud splňuje zákonné předpoklady pro výkon funkce probačního úředníka, může z pověření ředitele plnit v redukovaném množství běžnou pracovní agendu probačního úředníka, včetně případové agendy na jejíž konkrétním přidělení se dohodne s vedoucím daného střediska.

ČI. 4

Střediska

1. Základním článkem pro výkon probačních a mediačních činností jsou střediska Probační a mediační služby působící v sídlech okresních soudů.
2. Střediska Probační a mediační služby nejsou samostatnou účetní jednotkou a nemají právní subjektivitu.
3. Střediska se mohou vnitřně členit na oddělení.
  - a) je-li to třeba k zajištění specializované odborné činnosti úředníků a asistentů střediska,
  - b) z jiných důvodů.
4. V obcích, jež jsou sídly dvou nebo více okresních soudů, mohou být po projednání s regionálním vedoucím střediska, na návrh ředitele, který předkládá k rozhodnutí ministru spravedlnosti, sloučena nebo rozdělena.

ČI. 5

Vedoucí střediska

1. Středisko řídí vedoucí, kterého jmenuje a odvolává na návrh ředitele a po projednání Radou pro probaci a mediaci ministr spravedlnosti.
2. Vedoucí řídí, organizuje a kontroluje práci střediska, metodicky vede činnost úředníků a asistentů.
3. Vedoucí navrhuje prostřednictvím regionálního vedoucího řediteli vnitřní členění střediska na oddělení.
4. Vedoucí prošetřuje stížnosti na postup střediska, nejde-li o stížnosti uvedené v ČI. 3 odst. 1 písm. d, Statutu Probační a mediační služby.
5. Vedoucí střediska se řídí pokyny příslušného regionálního vedoucího.

Oddíl III.

Vzdělávání úředníků a asistentů Probační a mediační služby

ČI. 6

Vzdělávání úředníků

1. Vzdelávání uchazečů o funkci úředníka a vzdělávání úředníků zahrnuje základní kvalifikační vzdělávání a další odborné vzdělávání.
2. Základním kvalifikačním vzděláváním je absolvování kvalifikačního vzdělávacího programu zakončeného odbornou zkouškou, který je kvalifikačním předpokladem pro výkon funkce úředníka.
3. Kvalifikační vzdělávací program v délce 12 měsíců zahrnuje teoretickou výuku a praktickou přípravu v oblasti práva, společenských disciplin, sociální práce a komunikačních dovedností.
4. Další odborné vzdělávání zahrnuje zejména účast na odborných seminářích a kurzech za účelem udržování a prohlubování znalostí.

ČI. 7

Odborná zkouška úředníka

1. Po absolvování kvalifikačního vzdělávacího kurzu je uchazeč o funkci úředníka oprávněn požádat o složení odborné zkoušky.
2. Odborná zkouška úředníka Probační a mediační služby se vykonává před zkušební komisí jmenovanou ministrem spravedlnosti na návrh Rady pro probaci a mediaci.
3. Odborná zkouška úředníka ověřuje teoretické i praktické odborné znalosti z oblasti práva, společenských disciplin, sociální práce a komunikačních dovedností.
4. O výsledku zkoušky se vydá osvědčení.
5. Zkouška může být opakována nejdříve po uplynutí 6 měsíců.

ČI.8

Vzdělávání asistentů

1. Vzdělávání asistentů zahrnuje specializační kurs a další odborné vzdělávání.
2. Specializační kurs v délce 6 měsíců se zakončuje ověřením získaných znalostí. Zahrnuje teoretickou výuku a praktickou přípravu v oblasti práva, společenských disciplin, sociální práce a komunikačních dovedností.
3. Další odborné vzdělávání zahrnuje zejména účast na odborných seminářích a kurzech.
4. Asistent může v rámci dalšího vzdělávání dosáhnout užší specializace.

Čl. 9

Rozdílová zkouška

1. Rozdílová zkouška žadatele o funkci úředníka PMS, který je občanem členského státu Evropské unie nebo jiného státu anebo osobou bez státní příslušnosti, ověřuje teoretické i praktické odborné znalosti z oblasti českého práva, zejména trestního práva hmotného i procesního se zaměřením na probaci a mediaci v trestním řízení /a ze znalostí českého jazyka/. Nedoložil-li žadatel získání potřebné kvalifikace pro celý rozsah probačních a mediačních úkonů, je součástí zkoušky i ověření takových nedoložených znalostí z oblasti sociální práce a komunikačních dovedností.
2. O výsledku rozdílové zkoušky se vydá osvědčení.
3. Zkouška může být opakována nejdříve po uplynutí 6 měsíců.

Čl. 10

Společná ustanovení o vzdělávání

1. Podrobnosti týkající se vzdělávání úředníků, asistentů, odborné zkoušky úředníků a rozdílové zkoušky stanoví Studijní program vzdělávání úředníků a asistentů Probační a mediační služby.
2. Ředitel překládá „Studijní program vzdělávání úředníků a asistentů Probační a mediační služby ke schválení ministru spravedlnosti.
3. Vzdělávání úředníků a asistentů organizuje a řídí ředitelství prostřednictvím resortní vzdělávací instituce.

Oddíl IV.

Čl. 11

Účinnost

1. Tímto Statutem se ruší účinnost Statutu PMS ČR ze dne 21.května 2001.

V Praze 19. prosince 2007

2. Tento statut nabývá účinnosti dnem 1.1.2008.

Ministr spravedlnosti ČR
JUDr. Jiří Pospíšil

